

İKİNCİ DÖNEM BİRİNCİ TOPLANMA YILINI AÇARKEN

1 Mart 1924 (1340)

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Muhterem Azası!

Büyük Millet Meclisi'nin hayırlı ve feyizli eli, Türk milletinin mukadderatını idareye başladığının beşinci senesini idrak ediyoruz. Bu müteyemmin vesile ile de aza-yı kiramı hürmetle selamlarım.

Geçen sene esnasında Büyük Millet Meclisi, Türk Milletinin hakiki temayülâtına tabi olarak şekli devleti, cumhuriyet şeklinde katiyen takrir eyledi. Cumhuriyet-i idare memlekette en tenha köşeye kadar hararet ve heyecanla kabul edildi. Millet; cumhuriyetin, Türk vatanını, asırların müterakim seyyiat-ı idaresinden kurtaracak ve memleketin müstahak olduğu itibar ve hürmeti muhafaza ve ila edecek, yegane şekli idare olduğuna kanaatini en bariz bir surette izhar eyledi. Millet cumhuriyetin halen ve atiyen bilcümle taarruzattan katiyen ve ebediyen masun bulundurulmasını talep etmektedir. Millet talebi, cumhuriyetin mücerrep ve müspet olan kaffe-i esasata bir an evvel ve tamamen iptina ettirilmesi suretinde ifade olunabilir. Meclisi alinin kemali ehemmiyetle meşgul olduğu Teşkilat-ı Esasiye'de, milletin talebini hattı hareket itiraz etmek cümlemizin vazifemizdir. Diğer taraftan, hükümet için, asri ve medeni idarenin bütün icabatını basit ve seri bir surette memlekette tatbik ve inkişaf ettirmek icabeder. Vazifelerimizi milletin amelîne muvafık yolda hüsnü ifaya muvaffakiyeti temenni ederim.

Geçen sene zarfında memleketin asayişinde ciddi semereler husule getirilmiştir. Emniyet ve asayişin muhafaza ve tarsini nokta-i nazarı; o derece mühimdir ki ahvali hazıra cidden şayanı memnuniyet olmakla beraber, bu hususta mütemadi alaka ve takibatta asla müsamahakar olamayız, bunu beyan etmeği zait addedetmiyorum.

Memleketin vaziyet-i iktisadiyesinde ümitbahş emareler meşhuttur. Uzun senelerden beri, müterakim hasılat-ı mesaisini sarfetmek mecburiyetinde kalmış olan memleketimiz, iktisaden, mesai-i atiyesine dermanlı bir halde girmiş bulunuyor, İktisadi işlerde çalışmak hevesi, topraklarımızın feyiz ve bereketine haklı ve derin itimat, fakir ve gani bütün evlad-ı memlekette hiss olunmaktadır. İnkişafı iktisat için her vasıttan ziyade lazım olan bu intibah, Meclisi ali ve hükümet tarafından nafi kanunlar ve ameli tedbirlerle himaye ve teşci edilmek lazımdır.

Uhut icabından olan mübadele-i ahali icraatı devam etmektedir. Hükümet-i cumhuriye bir çok müşkülât ile beraber mevsimin de şedaidiyle mücadele etmek

mecburiyetinde kaldı. Buna rağmen memleket dahilinde nakil ve iskan işleri mebzul vesaitin israfına mal olan geçmiş senelere nispetle kıyas kabul etmeyecek derecede hüsnü cereyan etmektedir. Yeni vatandaşlarımızdan bir kısım-ı mühimmi daha şimdiden maişetlerini bizzat tedarik edebilecek vaziyete getirilmişlerdir. Mübadele işlerinde daha iktiham etmek mecburiyetinde olduğumuz müşkülât büyüktür. Bu mesele ile milletimiz cidden ve yakından alakadardır.

Muhterem Efendiler! Müdafaa-i memleket tedabirimizi lisan-ı sitayişle zikretmek isterim. Türkiye Cumhuriyeti, hukukunu büyük bir hassasiyet ile muhafazaya azimdir. Bunu ifade ederken bu uğurda tasavvur fevkinde müşkülât ile mücadele etmek mecburiyetinde kalmış olan müdafilerin lisan-ı haline tercüman olmuş oluyorum. Muzaffer ordumuzun hali, şayanı emniyet ve şayanı istinattır. Atide dahi çetin tecrübelerde ispat-ı kıymet etmiş olan kumanda heyetlerimizin yüksek kabiliyetlerini muhafaza ve tezyit ve muhafaza-i vatan için icabeden vesait-i medeniye'nin kaffesini aleddevam tedarik ve temin mecburiyetlerimizi ihmal etmemize imkan yoktur. Hizmet-i askeriye'nin bir buçuk seneye tenzili için kabul olunan kanunu da memnuniyetle zikretmek isterim. Bu karar ile cumhuriyet, tedabir-i müsellehayı ancak zaruret hududunda kabul etmek ve evlad-ı memlekete vüsat-i hal vermek için azami sühuletleri temin eylemek şiarında olduğunu göstermiştir.

Mali ve iktisadi ıslahat ve tedabire bilhassa atfi ehemmiyet ediyoruz. Memleketimizin vaziyet-i maliyesi intizam, emniyet ve inzibat üzerine müessistir. Hakiki bir bütçe tesisi, vergilerin ıslahı ve her nevi israfata karşı daima teyakkuz ve mümanaat kararındayız. Memleketimizin kesbi servet etmesi yolunu her şeyden evvel ziratte ve sanayi-i ziraiyede arıyoruz.

Memleketin münakalatı üzerine bilhassa nazarı dikkat-i alinizi celbederim. Bahri nakliyatın evlad-ı memleket vesait ve kabiliyeti ile az zamanda elde edilen semerat, şimdiye kadar bize mani olan siyasi kuyudun ademi isabetini derhal tebarüz ettirmiştir. Bu yolda kati semereleri az zamanda iktifat etmek mecburiyetindeyiz.

Memleketin muhtaç olduğu şimendiferler hiç bir an nazarımızdan dür olmayacaktır. Sivas şimendiferinin derhal inşasına başlanması kararını esaslı bir inkişaf tedbiri addediyoruz. Memlekette her vasıta ile bir karış fazla şimendifer vücuda getirmek, fakat vaziyet her ne olursa olsun bir gün geri kalmamak düsturu milletin hakiki ihtiyacına tamamen mutabık olduğu kanaatindeyim.

Memleketin muhtaç olduğu şimendiferler hiç bir an nazarımızdan dür olmayacaktır. Sivas şimendiferinin derhal inşasına başlanması kararını esaslı bir inkişaf tedbiri addediyoruz. Memlekette her vasıta ile bir karış fazla şimendifer

vücuda getirmek, fakat vaziyet her ne olursa olsun bir gün geri kalmamak düsturu milletin hakiki ihtiyacına tamamen mutabık olduğu kanaatindeyim.

Nufusumuzun muhafaza ve tezyidi gayesini ehemmiyetle nazarı dikkate vaz'ederim. Sıhhatı umumiye için esaslı olarak derpiş edilen tedabir aleddevam ikmal ve tevsi olunmalıdır. Feyyaz ve velut olan Türk milleti mütemadi ve fenni takayyüdat-ı sıhhiyeye mazhar olunca Türk vatanını süratle dolduracak ve şenlendirecek kuvvette olduğuna kimsenin şüphesi yoktur.

Memlekette maarif nurunun yayılmasına ve en derin köşelere kadar nüfuz etmesine bilhassa nazar ediyoruz. Dört sene evvel maarife tahsis ettiğimiz vesaiti bugün on misline iblağ etmiş bulunuyoruz. Evvel emirde vesaitin müsmir ve ameli olmasına ve asla israfa uğramamasına ehemmiyet veriyoruz. Bu cihet müemmen bulundurulmakla beraber maarifin vesaitini mütemadiyen tezyidetmek lüzumuna kanaatimizi muhafaza edeceğiz.

Diğer taraftan idare-i hususiyelerden ve memleketin müteferrik menabiinden maarife tevcih olunan mesainin merkezden alâkadarane takip olunmasını ve bu suretle mesai-i umumiyenin hedefi tarakkiye sevk ve isalinin tesadüfe bırakılmamasını iltizam ediyoruz.

Milletin ara-yı umumiyesinde tesbit olunan terbiye ve tedrisatın tevhid-i umdesinin bilâ ifate-i an tatbiki lüzumunu müşahede ediyoruz. Bu yolda teahhurun zararları ve bu yolda tehalükün ciddi ve derin semereleri seri kararınıza vesile-i tecellî olmalıdır. Darülfünunun mevcudiyet ve tekemmülâtına ve yüksek bir darülfünunun milletin terbiye-i umumiyesinde, tekamül-ü medenisinde haiz olduğu katî tesirata bilhassa nazarı dikkati celbederim. Türkiye'nin terbiye ve mahal vermeyen sarahat ile ifade etmek ve tatbik etmek lazımdır. Bu siyaset, her manasıyla, milli bir mahiyette irae olunabilir.

Teşkilât ve ıslâhat –ı adliyede verdiğimiz ehemmiyeti, nasıl ifade etsaek azdır. Gerçi bütçenin bugünkü halinde adliye için mühim menabi ayrılmıştır ve bu menabi mütemadiyen arttırılacaktır. Fakat, bundan mühim olan nokta; adli telakkimizi, adli kanunlarımızı, adli teşkilatımızı, bizi şimdiye kadar şuuri gayri şuuri tesir altında bulunduran, asrın icabatına gayri mutabık revabıttan bir an evvel kurtarmaktır. Millet, her mütemeddin memlekette olan terakkiyat-ı adliyenin, memleketin ihtiyacatına tevafuk eden esasatını istiyor. Millet; seri ve katî adaleti temin eden medeni usulleri istiyor. Milletin arzu ve ihtiyacına tabi olarak adliyemizde her güne tesirattan cesaretle silkinmek ve seri tarakkiyata atılmakta aslâ tereddüt olunmak lâzımdır. Hukuk-u medeniyede, hukuk-u ailede takip edeceğimiz yol ancak medeniyet yolu olacaktır.

Hukukta idare-i maslahat ve hurafelere merbutiyet; milletleri uyanmaktan meneden en ağır bir kâbustur. Türk milleti, üzerinde kâbus bulunduramaz.

Cumhuriyetin makarrı olan Ankara'nın süratle imarı lazımedendir. Yeni ve asri bir devletin mesaisinde intizam ve semere; bir mâmurei medeniye içinde kabil-i temindir. Memleketin mevcudiyeti halen ve atiyen Ankara'nın merkez-i idare olmasını nasıl katiyen istilzam etmiş ise, cumhuriyet makarrının süratle inkişaf ve imarını da o derece zaruri kılmıştır. Gerçi merkez-i idarenin muhtaç olduğu emakin-i resmiye ve umumiyeyi birden temin etmek mümkün değildir. Bu emakini senelere taksim ederek fakat mütemadiyen ihdas ve inşa etmek, hem ihtiyac-ı amelî olarak ikmale, hem de birden büyük menabiinin hasrından tevakkiye medar olacaktır.

Matbuatın hayat-ı umumiyede, hayat-i siyasiyede ve cumhuriyetin tekamülât ve terakkiyatında haiz olduğu yüksek vezaifi yad etmek isterim. Matbuatın tam ve vasi hürriyeti hüsnü istimal etmesi, ne derecede nazik bir vaziyet olduğunu da beyana lüzum görmem. Her türlü kuyud-u kanuniyeden evvel bir sahib-i kalemin ilme, ihtiyaca ve kendi telakkiyat-ı siyasiyesine olduğu kadar vatandaşların hukukuna ve memleketin, her türlü telakkiyat-ı hususiyenin fevkında olan, yüksek menafiine de dikkat ve hürmet etmek mecburiyet-i menaviyesi, asıl bu mecburiyettir ki intizam-ı umumiyi temin edebilir; mahaza bu yolda zühul ve kusur olsa bile bu kusuru tashih edecek müessir ve vasıta; asla mazide zannolunduğu gibi hürriyet-i matbuatı takyideden rabitalar değildir. Bilakis hürriyet-i matbuattan mütevellit mahazirin vasıta-i izalesi, yine binnefs hürriyet-i matbuattır, kanaatindeyiz.

Aza-yı Kiram! Memleketin hayat-ı umumiyesinde orduyu siyasette tecridetmek umdesi, cumhuriyetin daima nasbı nazar ettiği bir nokta-i esasiyedir. Şimdiye kadar takip olunan bu yolda; cumhuriyet orduları vatanın emin ve metin harisi olarak mevkii hürmet ve kuvvetle kalmışlardır. Bunun gibi intisap ile mutmain ve mesut bulunduğumuz diyanet-i islamiyeyi, asırlardan beri müteamil olduğu veçhile bir vasıta-i siyaset mevkiinden tenzih ve ila etmek elzem olduğu hakikatini müşahede ediyoruz. Mukaddes ve lahuti olan itikadat ve vicdaniyatımızı muğlak ve mütelevvin olan ve her türlü menfaat ve ihtirasata sahne-i tecelliyat olan siyasiyattan ve siyasetin bütün uzviyatından bir an evvel ve katiyyen tahlis etmek milletin dünyevi ve uhrevi saadetinin emrettiği bir zarurettir. Ancak bu suretle diyanet-i islamiyenin maaliyatı tecelli eder.

Efendiler, geçen sene esnasında siyaset-i hariciyemiz sulh ve sükun vadisinde mütemadi terakki göstermiştir. Felaketli senelerin son asarı olan askeri işgaller kamilen hitam buldu. Vatanın fiilen tamamıyetini vücude getiren bu hadiseler; milletin tarihinde daima ıztırar ile fakat itimad-ı nefis ile iftihar ile yaşayacaktır.

İmza edilen muahedat Yunanistan devleti tarafından tasdik olunarak münasebat-ı siyasiyede başlanmıştır. Muhacirlerimizin nakil ve iskanına müteallik müşkülata beraber hükümetimiz geçen hadisatın tesiratını tahfife saidir. Dürüst ve hakiki bir sulh menafiinin takdir olunacağını ümidediyoruz.

Muahedename; Romanya meclislerinde dahi tasdik edilmiştir. Münasebat-ı siyasiye ve resmiyenin tehhür etmemesi memuludur.

Muahedenamenin diğer devletler tarafından tasdiki ile mevkiî meriyete vaz'ı için intizar ettiğimiz zaman az değildir. Alakadar memleketlerin hayat-ı teşriiyesi ile izah olunagelen tehhuratın yakından hitam bulacağını ümidediyoruz. Tasdik muamelesinin yeni bir bedel ile karşılaştırılması elbette kabil-i tahakkuk değildir. Biz, sulh-u umumi gaye-i ulviyesinin müşterek menafii, milletler için bütün kuvvetini muhafaza etmektedir zannındayız.

Cemahir-i Müttehede-i Amerika ile müsavat ve mütekabiliyet esası üzerine muahedename imza olunmuştur. Tasdiki, hükümet tarafından Meclisi alinize arz olunacaktır.

Lehistan Cumhuriyeti ile imza olunan muahedenin Meclisi alinize tasdikını memnuniyetle telakki ettik. Lehistan meclislerince tasdik olunan muahedename teati olunmak üzeredir.

Avusturya Cumhuriyeti ile muhadenet muahedesi ve ticaret mukavelesi imza olundu. Bu da Meclisi alinize arz olunacaktır.

Macaristan ile olunan muhadenet muahedenamesi de yakında Meclisi alinize takdim olunacaktır.

Almanya ile muahede akdı için Ankara'da müzakerata başlanmıştır.

Diğer devletlerle de münasebat tesisi için cumhuriyet hüsnü temayülat ibraz etmekten hali değildir. Bittabi nim resmi münasebet devresi hitam bulduğundan münasebat-ı resmiye yeni esasata göre munakit muahedat-ı cedideye ibtina edecektir.

İran milleti ile münasebatımız dostanedir. İran'ın amali milliyesi dairesinde inkişaf ve terakki-i mesaisini memnuniyetle müşahede ediyoruz.

Afgan ile münasebatımız dostane olmakta berdevamdır.

Rusya Şuralar İttihad-ı Cumhuriyeti ile münasebatımızın dostane mahiyette muhafazasına ve fiilen inkişafına halisane atfı kıymet ediyoruz. Bazı müşkilat

kısmen ameli olarak halledilmiştir. Hemen neticeye takarrubetmiş olan konsolosluk mukavelesinin imzası tehhur etmeyecektir ümidindeyiz.

Efendiler! Cumhuriyetin siyaset-i hariciyede veçhesi, müstakimane ve halisane olarak sulhun ve muahedatın muhafazasına müteveccihdir. Münasebatı tevsi, mütekabilen hukuka riayet ve hukuka tarzı riayette mütekabiliyet hattı hareketimizdir.

Muahedelerin mevkiî meriyete vaz'ından sonra Cemiyet-i Akvam'a, Türkiye Cumhuriyetinin de duhulü derpiş olunacak bir noktadadır. Biz, Cemiyet-i Akvam'ın, kavilere vasıta-i tahakküm olmayarak, milletler arasında ahenk ve muvazeneti temin, ihtilafatı, hak ve adil dairesinde tetkik ve halle medar olacak bir müessese halinde tecelli ve inkişaf etmesini temenni ediyoruz.

Muhretem Arkadaşlarım! Önümüzdeki senenin programında ameli ve feyizli mesai münderiçtir. Bu mesai terakki ve inkişafımız için çok ciddiyet ve katiyet talebeder. Bu mesaide muvaffakiyet cümle için bir devre-i imtihan olacaktır. Milletimizin yüksek kabiliyeti ile hissi gayreti ve Meclisi ali ile hükümetinin hedefi mesaisinin tayininde ve tatbıkatta isabeti, zamini muvaffakiyettir. Bu hususta itminanımı kat'iyet ve samimiyetle izhar ve ifade ederim.

İKİNCİ DÖNEM İKİNCİ TOPLANMA YILINI AÇARKEN ¹

1 Kasım 1924 (1340)

Büyük Millet Meclisi'nin Muhterem Azaları!

Büyük Millet Meclisi'nin altıncı faaliyet senesine dahil oluyoruz. Aza-yı kiramı hürmetle selamlarım. Halk idaresinin manilerden tasfiyesi için Meclisi alinin vaz'ettiği kanunlar, şimdiye kadar tamam ve kemali muvaffakiyetle tatbik olunmuştur. Asırlardan beri mütemadiyen, terakki yolunda ilerlemekte bulunan medeni milletlerden Türkiye'yi alıkoymuş olan mevaniin ortadan kalktığını Türk milleti büyük bir ferahla idrak eyledi.

Hepimizin, halkın en tenha tabakaları içinde dahi, bizzat müşahede ve temasımızla tezahür eden bu hakikat, cumhuriyet yolundaki müktesebatın ufak veya büyük her hangi bir manie karşı, milletimiz tarafından, behemehal müdafaa olunacağına en mukni delildir. Müktesebatın muhafazası şöyle dursun Türk milletinin istidadı ve kati kararı, cumhuriyet, medeniyet ve terakki yolunda durmadan bimehaba ilerlemektedir.

Efendiler! Geçen içtima senesi zarfında, memleketin ahvali dahiliyesini hulasatan ifade etmek için, diyebiliriz ki, ahvali umumiye, tabii ve müstakar olarak devam etmiştir.

Cumhuriyetin emniyet ve asayişin muhafazasına verdiği ehemmiyet memleketin her tarafında herkes tarafından hiss olunmuş ve mütemadiyen artmakta bulunan semeratı, halkın huzurunu temin eden dereceyi bulmuştur. Gerçi Hakkari vilayetimiz dahilinde, bazı Nasuri eşkiyasının ika ettiği ağır ceraim, tedabir-i mahsusayı istilzam etmiş ise de hadise halkın emniyetinin ve Cumhuriyet haysiyetinin talep ettiği bir sürat ve katiyetle hall olunmuştur.

Efendiler! Erzurum ve Kars vilayetlerimizin bazı aksamında vuku bulan hareketi-arz, maatteessüf birçok ziyatı mucip oldu, fakat felaketzede halkın bizzat haiz olduğu kuvvet, umum milletin gösterdiği alaka ve şefkat ve Hükümet-i Cumhuriyenin bilcümle vesaiti tevcih ederek ittihaz ettiği tedabir, asar-ı felaketi tahvin etmiştir.

Diğer taraftan mübadele mukavelesiyle ana vatana kavuşan kardeşlerimizin, birçok ihtiyacatı henüz tesviye edilmemiştir ki, hükümetin ve Meclisi alinin bunun için müstacel tedabir ittihaz etmesi lazımedendir.

¹ Bu tarihten itibaren TBMM her yıl 1 Kasım günü Cumhurbaşkanları tarafından açılmıştır.

Muhterem Efendiler! Uzun harb hayatından sulha intikal etmiş olan büyük ordumuzun geçen sene zarfında gösterdiği hayat ve zindeği bilhassa şayanı kayıttır. Hiçbir zaman müteceviz olmayı düşünmemiş olan ve fakat daima haksız taarruza uğrayacağını hesabeden bir millet ordusu olarak, ordumuz uzun bir seferden sonra hemen diğer bir sefere başlayacakmış gibi maddeten ve manen hazır bulunmaktadır.

Efendiler! Bahriyemizi esaslı ve ciddi bir surette ıslah etmek düşünölmelidir. Bu bapta nokta-i azimet bilhassa güzide anasırı bihakkın yetiştirip andan memleketin müstacel ihtiyacında istifade temin etmek ve her halde memleketin takati fevkinde hayalattan münezze kalmak olmalıdır. Müdafaai memlekette bahsederken alem-i askeride mühim ve müessir bir amil mahiyetinde bulunan kuva-yi havaiyeye Meclisi alinin bilhassa alakasını ve dikkatini isticlabederim. Efendiler! Medeni devletlerin idare-i umumiyesinde bilhassa calibi nazar olan vaziyet-i maliye, Cumhuriyet devrinde bariz bir salah göstermiştir. Maliyemiz; intizam, inzibat ve emniyet esaslarını muvaffakiyetle takip etti. Bir istikraza muhtaç olmaksızın düyun-u dahiliyeyi muntazaman tesviye etmekteyiz. Düyun-u hariciyeye gelince; taahhüdün ifası emri tabii olup muahede icabından olan muamelat-ı mütekaddime, elyevm hali cereyanda bulunmaktadır.

Maliyemiz, sayım vergisi gibi asırlık vergilerin ıslahı yolunda başladığı ilk adımın da halka derhal ferahlık hissettirdi. Memleketin başında Kurun-u Vusta'nın en insafsız belası olarak hala musallat duran aşarın ilgasını Meclisi aliye teklif edebilecek bir seviye-i maliyeye, Cumhuriyet idaresinin bir senede vasıl olması, cidden şayanı memnuniyet ve şükrandır.

Ahvali ticariyemiz, mütemadi bir inkişafı bihakkın ümidettirecek surettedir. Memleketin ziraat vasıtasıyla kesbü servet edebileceği esası üzerinde geçen sene ittihaz olunan tedabir, ahvali umumiyede derhal kendini hissettirmiştir. Gelecek seneler dahi ziraatte mebzul ve feyyaz neticeleri temin ettirecek tedabirin, başlıca devlet mesailinden addolunması zaruridir.

Efendiler! Geçen sene esnasında bütün memlekete şamil bir teşkilat-ı sıhhiyeye başlanılmıştır.

Zamanımıza kadar sıhhat-i umumiyenin uğradığı ihmalin derecesi; mücadele yoluna girildikçe, daha kuvvetli tebarüz etmektedir. Önümüzdeki sene dahi alelumum mücadelat-ı sıhhiye için bilhassa tedabir ittihaz edilmek lazımedendir. Bahusas sıtmaya karşı, başlı başına bir mücadele devresine girilmesi Meclisi alinin derpiş edeceği muğzemattan addolunsa yeri vardır. Muhakkaktır ki, bizim için nüfusun vikaye ve tezyidini ve çalışanların kuvvet ve zindegisini temin eden tedabirin başında sıtma mücadelesi bulunmalıdır.

Azayi Kiram! Maarifte başlanılan ıslahat-ı umumiyyede ve esasiyeye ciddiyetle devam olunmak lazımdır. Geçen sene zarfında, milli terbiye-i umumiye için, vaz'olunan esasat, çok kıymetli netayıç vermiştir.

Memlekette arzu ettiğimiz maarif teşkilatının talep ettiği muallim ve mebani keyfiyet ve kemiyeti düşünülünce ikmal noksan için uzun seneler lazım olduğu teslim olunur. Bununla beraber sekiz ay kadar kısa bir müddet zarfında, yeni esasatın muvaffakiyetle saha-i tatbika konulduğunun asar-ı bahirdir. Daha şimdiden, kadın erkek Cumhuriyet muallimlerinin, heyeti talimiyelerinin yetiştirmekte oldukları talebe ile beraber, hakiki bir irfan ordusu manzarası arzettiğine, memleketin ekseri aksamında bizzat şahit oldum. Bu münevver heyetlerin, buldukları muhitlerde, dairei tedrislerindeki talebeden başka doğrudan doğruya halk üzerindeki feyyaz tesirlerini büyük memnuniyetle yadederim. Bu husus aynı zamanda Cumhuriyetperver ve terakkiye hahişkar halkımızın mektebe, nura olan iştiyakını ve cehli taasuba olan buğzunun şiddetini de ifade eden en kuvvetli delildir.

Efendiler! Adliye ıslahat-ı umumiyesindeki isabetli tatbikat, muamelatın süratinde ve hakim mesleğinin yüksek kıymet ve rağbetini tebarüz ettirmekte derhal tesirini göstermiştir. Gerçi memlekette adli ihtiyacın temini için icabeden teknil kanunların tedvini ve bilhassa kafi adette hakimlerin ve tali adliye memurlarının tedariki zamana muhtaçtır. Ancak büyük kanunlar ihzar olununcaya kadar, müstacel tadilatla, hayat-ı umumiyenin bir an evvel esasatı medeniyeye ibtina ettirilmesi elzendir. Bu ciheti Meclisi alinin bilhassa nazarı tetkikına vazederim.

Şunu da ilave etmeliyim ki, bu defa, muhtelif şubat-ı devletten Meclisi alinin daire-i mesaisine takdim olunan kanunlar, umumiyetle idare-i memleketin müstacelen muhtaç bulunduğu kavanindir.

Muhterem Efendiler! Millet hakimiyetini en mütakamil şekilde tecelli ettiren Cumhuriyete kadar memlekette derpiş edilmemiş olan nafia sisteminin, geçen geçen devrede verdiği semerat, aynı yola azimle ve ısrar ile yürümek için bilhassa mucib-i kuvvet ve cesarettir. Demiryolu ve yol ihtiyacı memleketin bilcümle ihtiyacının o kadar başında kendisini hissettirmektedir ki, hiçbir hayal ve nazariye peşinde aldanmaksızın memleketin menabii ve evladiyle işe devam etmek katiyyen elzendir. Memleket evladının arzu ve kanaat-ı müşterekesinin de böyle olduğuna bizzat yakından muttali oldum. Milletimizin medeniyet yolunda inkişafı için bilumum şubat-ı devlette derpiş ettiğimiz maddi ve manevi bütün tedbirler, ancak şimendifer ve yollarla semeratı hakikiye verebilir.

Medeniyetin bugünkü vesaitini, hatta bugünküfikriyatını demiryolu haricinde intişar ettirebilmek müteassirtir. Demiryolu refah ve umran yoludur. Azayi

kiram! Kabil-i tedarik ve kabil-i tasarruf her vasıta ile münakalatı tezyidetmek, bütün teşebbüslerimizin fevkünde tereddütsüz gayemiz olmalıdır.

Muhterem Arkadaşlar! Cumhuriyetin merkezi olan Ankara için bu sene dahi Meclisi alinin tedabir-i vasiyasına ihtiyaç olduğunu arz etmek lüzumunu hissediyorum.

Ankara'nın asri ve kafi vesait-i muhabere ile teşhizi ve şiddetle ihtiyaç hissolan mesakinin inşası ihtiyac-ı aciledendir.

Hiç şüphe etmemelidir ki, Anadolu ortasında süratle vücuda getirilecek asri ve mamur bir Ankara, asırlarca mühmel kalan Türk Vatanı için başlı başına bir medeniyet merkezi, Türk Devleti için pek mühim bir mütteka olacaktır.

Efendiler! Müsaadenizle vaziyet-i hariciyemiz hakkında bir hulasa yapmak istiyorum. Geçen içtima senesinde Lozan Sulh Muahedesi mevki meriyete vazolunmuştur. Bu suretle uzun harb senelerinden sonra ayrıca devam etmiş olan devre-i meşkukiyet zail olmuş ve Türkiye Cumhuriyetiyle mumzi devletler arasında münasebat-ı tabiiye yoluna girilmiştir. Muallak mesail, muahedenin derpiş ettiği cereyan-ı tabiidir. Musul vilayeti için hak ve adalet dairesinde ittihaz edileceğini ümidettiğimiz karara intizar ediyoruz. Ahiren istatükonun muhafazasında zuhur eden ihtilafın Cemiyet-i Akvam Meclisinde muvakkat bir suret-i tesviyeye iktiran ettiği haber alınmıştır.

Fransa Cumhuriyetiyle geçen sene bidayetinde zuhur etmiş olan hudut hadisatı süratle bertraf edildikten başka iki cumhuriyet arasında tesilatkar ve bariz hissiyat-ı dostane maalmemnuniye müşahede olunmaktadır.

İtalya ile siyasi iktisadi münasebatımızın samimiyet tazammun eden bir inkişaf gösterdiğini memnuniyetle kaydederim.

Kadim dostumuz Rusya Sovyet Cumhuriyetiyle münasebatımız dostluk vadisinde her gün daha ziyade inkişaf ve terakki etmektedir.

Hükümet-i Cumhuriyetimiz, Rusya Sovyet Cumhuriyetiyle hakik-i ve vâsi hüsnü münasebatı, mazide olduğu gibi, şiarı siyasi addetmektedir.

Lehistan Cumhuriyetiyle münasebatımız dostane bir surette inkişaf etmektedir.

Muhterem Efendiler ! Geçen devre-i içtimaiyede tasdika arzedilememiş olan yeni muahedat Meclisi âliye takdim olunacaktır. Meclisi âlinin tasdikine arzolan bu muahedat ile Türkiye Cumhuriyetinin, yeni esasat dâhilinde, Amerika, İspanya, İsveç, Felemenk, Çekoslavakya devletleriyle münasebat-ı resmiyesi tesis edilmiş olacağını maalmemnuniye tezkâr eylerim.

İran ve Afgan ile münasebatımız dostane olmakta berdevamdır.

Efendiler! Lozan Muahedesinin kesbi katîyet ettiği andan itibaren Türkiye Cumhuriyet, Cemiyet-i Akvam ile resmen temasa geldi. Cumhuriyet, Cemiyet-i Akvam'a karşı eser-i itimat göstermiştir. Bu itimattaki isabetin, müşahede edeceğimiz mukaderat-ı âdilâne ile teyyüt edeceğini ümidetmekdeyiz. Şüphe yoktur ki, halis bir Cemiyet-i Akvam mefkûresi milletler için mucibi selâmet addolunacak mahiyettedir.

Âza-yi Kiram ! Türk milleti, yeni devre-i hayatında bilcümle esbabı terakkiye doğru, büyük bir hamle-i gayretle ilerlemektedir. Zihniyetler karışıklıktan azâde ve nezih olarak memleketi ve aileyi terfih edecek tarık-ı mesaide yürümek... İşte milletin yegane nasbı nazar ettiği nokta budur. Şimdiye kadar millete rehberlik etmiş olan şedit iştiyakı ve ihtiyacı zemininde de isabetle delâlette bulunmak vazife -i mühimmesindedir. Her sene-i faaliyetin muhassalası Türk tarihinde birer mefsindedir. Her sene-i faaliyetin muhassalası Türk tarihinde birer mefharet sahifesi teşkil eden Büyük Millet Meclisi'nin yeni sene-i faaliyetinde, teceddüt ve itilâ yolunda, feyizli eserlerle mâli olmasını temenni ederim.

İKİNCİ DÖNEM ÜÇÜNCÜ TOPLANMA YILINI AÇARKEN

1 Kasım 1925 (1341)

Büyük Millet Meclisi'nin Muhterem Âzası!

Büyük Millet Meclisi'nin yedinci faaliyet senesine dâhil oluyoruz. Huzurunuzda tekrar bulunmaktan hissettiğim fahrü mübahatı izhar eder âza-yi kiramı kemali hürmetle selamlarım.

Meclisi âli, faaliyetine fâsıla verdiği zaman Cumhuriyet ordusunun, irtica hâdisesini tedip ve tasfiye etmekle meşgul bulunduğu mâlumdur. Ordu; Cumhuriyet düşmanlarını sürat ve katiyetle tenkil etmiştir. Cumhuriyet düşmanlarını sürat ve katiyetle tenkil etmiştir. Cumhuriyet ordusunun, bu uğurda verdiği şehitleri, lisan-i tevkirle yâdeder ve ordumuza karşı beslediğimiz itimat ve takdiratıbu vesile ile de tekrar eylerim. Asıl şayanı dikkat ve medar-ı emniyet olan nokta; cumhuriyeti, milletin nasıl hirzi can ettiğinin, seferberlikte ve alelumum tezahurat-ı milliyede, gösterilen tehalükle teyyüdetmesidir.

Tunalı Hilmi Bey (Zonguldak) – Yaşasın Türkler!

Reisicumhur Hazretleri – İsyân hadisesinin; irticai, umumi mürekkep bir cereyan-ı efkar ve bir silsile-i istihzaratın fiili bir işareti ve neticei olduğu bir seneden beri cereyan eden ahval ve hadisat ile bir defa sabit olmuştur.

Büyük Millet Meclisi'nin, vaziyetin hamil olduğu ciddiyet ve ehemmiyeti hakkiyle derpiş ederek ittihaz ettiği tedabir, vatanın selamet ve masuniyetini ve vatandaşların huzur ve emniyetini temin eylemiştir. Meclisi ali müşahedesinde ve tedabirindeki isabetle tarih-i millimizdeki mevki ihtiramını bihakkın teyideyledi.

Aza-yi Kiram! Muhtelif aksam-ı vatanda efrad-ı milletle doğrudan doğruya olan temaslarımız milletimizin huzur emniyet içinde en yüksek refah ve medeniyete varmak için meşbu olduğu azim ve iradeyi bir vesile ile tebarüz ettirmiştir.

Millet, muasır medeniyetin alelum milletlere temin eylediği hayat ve vesaiti, esasta ve eşkâlde aynen ve tamamen tahakkuk ettirmek karar-ı katîsini vermiştir. Millet, teceddüt ve ıslahat sahasında gösterdiği gayretlerin asırlardan beri olduğu gibi gûnagûn tesvilat yüzünden bir an dahi tevakkufa duçar olmasına müsaade etmemek azmindedir.

Yeni Türkiye'nin dünyevî, milli ve iktisadi siyaset-i umumiyesiyle ifade olunan âmili millîye hepimizin istikamet-i ösaisini tâyin etmiş bulunmaktadır ki, bu

yolun az zamanda milletimizin yüksek kabiliyetlerini izhara fırsatbahş olacağına şüphe yoktur.

Âza-yı Kiram! Türk Milleti, hakimiyetine sahip olduğu bu devre gelinceye kadar ıstırap ve inhitatına sebep olan avamilin mahiyetini anlamıştır. Bu avamili musibetin her ne şekil ve mahiyette olursa olsun tecdid-i faaliyet etmesine müsamaha edemez.

İnsanların vicdaniyatı, matbuatın hürriyeti ve hürriyet-i siyasiyenin tecelliyatı gibi nefsülemirde aziz olan avamilin heyeti içtimaiyeyi ıstırap ve tereddiye sevk edecek galat surette istismal olunmasına bizzat vücud-u içtimainin hikmet-i hayatı manidir.

Muhterem Efendiler! Hürriyet-i matbuatın izale-i mehaziri bizzat hürriyet-i matbuatla kaim olduğuna dair bu büyük Meclisin mürşit ve musaffa sahasında tevkir olunan esaslar eğer cumhuriyetin ruhu olan faziletten mahrum erbabı cürete, sine-i matbuatta şakavet fırsatını verirse eğer iğfal idlâl erbabının saha-i fikriyattaki meşum tesirleri, tarlasında çalışan mâsum vatandaşların kanlarını akıtmasına, yuvalarının dağılmasına sebep olursa ve eğer, en nihayet şakavetin en muzırını ihtiyar eden bu kabil erbabı idlâl kanunların hususi müsaadelerinden istifade imkanını bulurlarsa Büyük Millet Meclisi'nin mürebbi ve kahhar yed'i idaresinin müdahale ve tenbih etmesi elbette vâcibeden olur.

Muhakkaktır ki, cumhuriyet devrinin kendi zihniyet ve ahlâkıyatıyla mütehalli matbuatını yine ancak Cumhuriyetin kendisi yetiştirir. Bir taraftan geçmiş devirler evrak-ı matbuasının ve müntesiplerinin gayri kabil-i islah olanları nazarı millette taayyün ederken diğer taraftan Cumhuriyet matbuatının temiz ve feyizli sahası ittisa ve itila etmektedir. Büyük ve necip milletimizin yeni hayat-ı mesai ve medeniyetini teshil ve teşci edecek; işte ancak bu yeni zihniyetteki matbuat olacaktır.

Aza-yı Kiram! İrtica hadisesi bazı vilayetlerimizde mevcut ve mahsûs olan içtimai ve idarî hastalıkları, bütün milletin enzarı ibretinde tamamen tebarüz ettirmiştir.

Bir kül olan bu aziz vatanda umum vatandaşların bedenî, malî ve mefkûrevi bütün mükellefiyetlerini aynı sühulet ve müsaraatla ifa etmesini temin edinceye kadar müşahede ettiğimiz hastalıkların tedavisinde ısrarla devam mecburiyetindeyiz. Bu yolda ittihazı lazım gelen esaslı ve katî tedbirlerin Büyük Millet Meclisince mütemadî bir surette ve itina ile takip olunacağına millet emin olabilir.

Muhterem Efendiler! Vaziyet-i iktisadiyemizde bir seneden beri bezlolunan gayretin âsarı mahsûs mertebededir.

Cumhuriyetin erbabı mesaiye temin huzur ve emniyet, vatandaşların sıhhatlerini muhafaza etmek için açılan mücadeledeki semerat, köylümüz ve ziraatimiz üzerindeki âşâr kâbusunun bertaraf edilmesiyle husule gelen ferah, milletin daha çok istihsal etmek, daha müreffeh olmak için çalışmak arzularını mucibi şükran bir derecede tezyid eylemiştir.

Teşkilât-ı sıhhiyemizde memleketin ihtiyacına mutabık isabet ve gayret meşhuttur. Hükümeti Cumhuriyenin başlı başına bir esas olarak muvaffakiyetle takip eylediği sıhhat mücadelesine gittikçe vesaitini artıran bir vüsatle devam olunmak lazımdır ve mühimdir.

Âza-yi Kiram! Türkiye Cumhuriyetinin beynelmilel aile-i medeniyet-te kabili ihmâl olmayan bir unsur-u kuvvet ve müsalemet olduğu geçen bir sene zarfında bir daha tezahür etmiştir ümidindeyim.

Aramızda münasebat-ı siyasiye resmen teessüs etmemiş olan devletlerle yeniden muahedeler yapılmıştır. Yeniden yapılmış olan muahedat Meclisi âliye takdim olunacaktır. En son Bulgaristan ve Sırp – Hırvat – Sloven krallıklarıyla muhadenet muahedeleri imza olunmuştur.

Komşumuz ve dostumuz Sovyet Cumhuriyetiyle münasebetimiz samimanedir. Yekdiğere karşı emniyetbahş bir hattı hareket üzerindeyiz. İran ile siyasiyatımızda iyi komşuluk hissiyatı mahsûs ve meşhuttur.

Afgan ile olan münasebat-ı siyasiyemiz aramızdaki muahedenin samimî icabatına muvafıktır.

Garp devletleriyle münasebatımızda muahedatın tâyin ettiği hututu, halisane takip etmekteyiz. Mesail-i muallaka, muahedenin derpiş ettiği cereyan içindedir.

Musul meselesindeki vaziyet-i hukukiyemiz Cemiyet-i Akvam komisyonu mahsusunun mahallinde tetkikiyle bir daha tezahür eyledi.

Bu hakikate rağmen meselenin halli yeniden duçari teahhur oldu.

Bizim bu meselede vaziyetimiz pek büyük fedakârlıklarla istihsâl olunan Lozan Muahedesiyile muayyendir. En nihayet ahdî icabın ve hakku adlin teslim olunmasına emniyetle muntazırız.

Efendiler! Siyasi alemde bir müddetten beri mütekebil emnü selâmet mevzuu üzerinde sarf olunan faaliyetler calibi dikkattir.

Mukabil emnü selâmet bütün dünya milletlerinin temenni eylemesi lâzım olan bir esası saadettir. Ancak emnü selâmet bütün milletlere teşmil edilmedikçe

umumi bir sulhu temine mâtufl olmaktan ziyade saha-i faaliyet tasmim olunan bir kısım milletlere karşı diğerk bir kısım milletlerin iktisabı serbestisini temin mahiyetinde telâkki olunmak zaruridir.

Reisicumhur Hazretleri (devamla) – bahusus bynelmilel esliha ticaretinin bir kısım milletlerin tahtı murakabesinde tutulmasını intac edecek tedabir bu telâkkiyi teyid etmektedir.

Âza-yi Kiram! Siyaset-i umumiye üzerindeki maruzatım, müdafaa-i memlekete verilecek ehemmiyetin ne kadar ciddî olduğunu izhar eder ümidindeyim.

Hazari hayatındaki mesaisine şuur ve vukufla devam etmekte olan berrî, bahrî ve havaî ordumuzun kudret ve kuvveti aziz Türkiye'nin refah ve umran yolundaki mesaisini emin ve masun kılan başlıca vasıtaadır. Büyük Millet Meclisi, bu âli vasıta-i müsalem ve emniyeti mütemadiyen takviyede ne kadar tehalük gösterse yeridir.

Efendiler! Milletimizin müdafaa-i memlekete gösterdiği alâka-i mahsusa mucibi şükrandır. Vatandaşların kendi teşebbüsleriyle vücuda getirdikleri Tayyare Cemiyeti az zamanda verdiği semerelerle vâsi bir küşayış ümid ettirmektedir.

Efendiler! Maliyemiz geçen seneyi muvaffakiyetle geçirmiştir. Bir taraftan âşâr gibi büyük bir varidattan sarfınazar eden ve diğerk taraftan bir seferberlik icra etmiş olan devlet, umur-u nafiasını tehire mecbur olmayacak bir kudret-i maliye izhar ederse bu vaziyet memnuniyet ve şükranla yâdolunmağa lâyıktır.

Muhtrem Efendiler! Memleketin inkişaf-ı iktisadisine mâni olan kuyud-u maliyenin izalesi ve vergilerin isabet ve adaletle tevzii yolundaki ıslahat-ı maliyeye devam olunmak lazımdır. Diğerk taraftan devletin şimdiye kadar bahsettiğim ihtiyacat-ı umumiyesini temin edecek vesait tedarik edilmek icabeder. Devletin vaziyeti ve tasavvuratı imar ve ihyakâranesi elbette vatandaşlara birtakım vazifeler ve fedakârlıklar tahmil etmektedir. Memleketimizin ve milletimizin bugünkü vaziyet-i iktisadiyesi ve seviye-i içtimaiyesi, devletin masuniyeti ve memleketin temin-i mâmuriyeti ve vatandaşların refah ve saadetinin îlâsı için daha çok vesait tahsis etmesine fennen müsaittir. Bu müspet hakikatten ilham almakta olan Meclisi âlinin menabii mâkuleyi keşif ve vesaiti lâzimeyi temin edeceğine şüphem yoktur.

Âza-yı Kiram! Türkiye'nin tarih-i millîsinde Meclisi âlinin her faaliyet senesi asırların ıslahat ve inkişafatını temin etmekle mümtaz olmuştur.

Yeni sene-i faaliyetin milletin hayat-ı umumiyesinde dünyevî, millî ve iktisadi bir idarenin feyiz ve semeratını bir kat daha tecelli ve tahakkuk ettirmesini temenni eylerim.

Aziz Arkadaşlarım! Her Őeyin fevkinde, bu büyük Meclisin bir uzvu olmakla hissettiğim mbahatı arzederek sizleri ve naçiz bir ferdi olmakla fahır ve gurur duyduğum büyük Türk milletini hürmetle selâmlarım.

**İKİNCİ DÖNEM DÖRDÜNCÜ TOPLANMA YILINI
AÇARKEN**

1 Kasım 1926

Büyük Millet Meclisi'nin Muhterem Âzası!

Büyük Millet Meclisi sekizinci faaliyet senesine dâhil olurken, âza-yi kiramı hürmet ve muhabbetle selâmlarım. Bu sene asıl milletimizin lââyık olduğu medeni mevki bilfiil işgal için, büyük Meclisin, bir, iki seneden beri, vücuda getirdiği kanunların ve ittihaz ettiği tedbirlerin, hayat-ı umumiyede tatbikatiyle geçmiştir. Bu tatbikatın müsbet tesirat ve tecelliyatını memnuniyetle müşahede etmekte bulunuyoruz.

Cumhuriyet ve medeniyetin başlıca nimeti olan huzur ve asayişin takrir ve teyidi için sarfettiğimiz mesainin vâsi neticeleri tahakkuk etmektedir. Bunu fahirle tezkâr edebilirim. Son senelerin belli başlı hadisesi olan şark irticasının istilzam ettiği ıslahkârane tedbirler isabetle ve muvaffakiyetle tatbik edilmiştir. Bu tedbirler, vatandaşlarımızın, içtimai ve iktisadi hayatları üzerinde, sükûn ve refah gösteren tesirlerini şimdiden hissettirmektedir.

İçtimai bünyemizin hiçbir hâdisesini, hiçbir derdini yarım tedbirlerle uyuşturmak şiarında istihdadında olmıyan cumhuriyet, tevessül ettiği radikal ıslahatın ilk devrelerini geçilmiş ve günden güne artacak semerelerini iktitaf etmek devrine girmiştir. Şiarımızın ve istidadımızın ilham ettiği ve esasen memleket ihtiyaçlarına mutabık olduğu eserleriyle tezahür eden yolumuzda katiyetle yürümek azmindeyiz.

Memleketimizin dahilî idaresi, yalnız huzur ve asayişle değil, iktisadi ve ümrani faaliyetlerle de mütemayizdir. Yol inşası için, umumiyetle gösterilen tehalük ve gayret hassaten zikre şayandır.

Bu zemindeki mesaiyi tanzim için umumi ve hususi yollar arasındaki farkların izalesi lüzumu karşısındayız.

İhtiyacat-ı umumiyeye için, vaz buyurduğumuz, Yol Kanunu, Köy Kanunu, Borçlanma Kanunu, İskân ve Teşkilatı Mülkiye kanunlarının tatbikatı hüsnü semerat vermektedir.

Bu sene, takdim olunacak nahiye ve belediye kanunlarıyla ve tedrisat vergisinin tanzim ve ıslahıyla, Meclisi âli, asri ve medeni bir merhale-i terakki daha temin etmiş olacaktır.

İskân siyasetine ve iskân tedabirine atf buyurduğunuz ehemmiyetin yerinde olduğunu işaret etmek isterim. Bu zeminde her sene ittihaz buyuracağınız yeni tedbirlerin istikbal-i memleketi bihakkın tarsine mâtuf olacağına şüphe yoktur.

İslahat-ı umumiye meyanında kabul buyurduğunuz, Kanunu Medeni, Ceza ve Ticaret Kanunları mevkiî tatbika girerken, hâkimlerimizin gösterdiği gayret ve isabeti takdir ederim. Bu kanunların milletin hakikî ihtiyacına ve derunî arzusunun ne derece mutabık olduğu derhal tezahür etmiştir.

Muhterem Efendiler! Türk Milletinin inkişafına asırlardan beri sed çeken mânileri kaldırmak ve hayat-ı umumiyyeye muasır medeniyetin kanunlarını ve vasıtalarını vermek için sarfettiğiniz mesainini milletin tasvibi umumisine mukarin olduğu muhakkaktır.

İhtirasat ve muzmiratını, milletin selâmeti yolunda, tatmin edilmemiş görenlerin, teşebbüsat-ı mezbuhanesi irade-i milliye karşısında daima makhur olmuştur ve daima makhur olacaktır.

Bu teşebbüsatin son tezahürü olarak meydana çıkan, suikast hâdisesi, naçiz şahsımıza taallûku itibariyle değil, fakat Türk milletinin merdane evsafına yaralmayan ve millet vekâleti gibi yüksek bir mertebe-i itibarı vasıta-i tecavüz kılmayı düşünecek kadar tereddidi eden irtica bir zihniyet göstermek itibariyle mucibi teessür olmuştur.

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri – Ancak, pek mahdut ve namert bir zümreye munhasır kalan bu zihniyete karşı bütün milletin candan gösterdiği nefret ve mukavemet, Cumhuriyetin ve Büyük Millet Meclisi tesisatının millet nazarında ne derece aziz olduğunu ispat etmek cihetinden mucibi tesliyet ve mefharet olmuştur.

Âza-yi Kiram! Milletimizin mukadderatına vaz'ıyed ettiğimden beri, Büyük Millet Meclisi'nin şiarı, heyeti içtimaiyemizin kaybettiği asırları süratle telafi etmek ve bu maksatla istihdaf ettiği gayelere emniyet ve sükûnetle varmak için halin icap ettirdiği tedbirleri tereddütsüz ittihaz ve tatbik eylemektir.

Büyük Millet Meclisi'nin, son senelerde çizdiği istikametlerden gûnagûn mugalatalar ve teşevvüşlerle milletimizi inhiraf ettirmek isteyenlere karşı, bizzarure, vazettiği Takrir-i Sükûn Kanunu, bu şiarın âsarındandır.

Bu kanunun; ıslahat-ı umumiyenin iyi anlaşılmasına, hüsnü tatbikına alelumum sükûn ve istikrarın husulüne ve devlet nüfuz ve haysiyetinin takrir ve teyidine ne derece nafi olduğu meydandadır. Takrir-i Sükûn Kanunu'nun alelumum fena hareketlere ve suistimallere karşı hürriyet-i efkar ve matbuatı asla takyidetmediği müsellemdir. Bu hutut dahilinde tatbik şedilmekte bulunan Takrir-i Sükûn Kanunu'nun, milletin hayatı için asıl olan huzur ve emniyetin, ıslahat ve inkılâbatın, müdafaa ve teyidi gibi esasat-ı hayatiye, iktiza ettirirse

münasip bir müddet daha idame-i meriyeti, Büyük Millet Meclisince derpiş ve mütalâa edilmeye şayandır.

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri – Muhterem Efendiler; alelumum iktisadiyatımızda feyizli bir inkişaf meşhuttur. Milli bankalarımızla ticari ve sınai şirketlerin adet ve sermayelerinin mütemadiyen artmakta olması, halkımızın iktisadi faaliyet ve intibahına delil addolunabilir.

Kabotajın, bu sene zarfında, munhasıran ve tamamen Türk sancağına avdeti fiilen tahakkuk etmiştir. Bu hâdiseyi müftehirane yâdetmek isterim.

Bu hâdiseler, asırlarca süren mevanie karşı, ancak, milli idarenin istihsâl edebildiği muvaffakiyetlerdendir.

Demir sanayii tesis ve demir madenleri işletilmesi için mütehasısların muhtelif sahalarda tetkikatı müspet neticeler vermiştir. Ereğli kömür havzası şarkında matlup evsafı haiz yeniden zengin kömür tabakası zâhire çıkarılmıştır.

Kömür istihsalâtı, bu sene şimdiye kadar istihsal olunan neticelerin fevkine çıktı. Maahaza, bu netice, bizim istihdaf ettiklerimizden ve membalarımızın servet ve kudretlerinin temin edebileceğinden henüz çok uzaktır. İstihsalâtı artırmak için mütemadiyen yeni tedbirler alınmaktadır.

Bu maksatla, yeni Maadin Kanunu lâyihası Meclisi âliye takdim olunmak üzere ihzar olunmuştur.

Vatanda büyük fabrikalar vücuda getirmek için umumi ve meşkûr gayret görülmektedir. Bu devre-i içtimaiyede yeni Teşviki Sanayi Kanunu yeni Mesai Kanunu Meclisi âliye takdim olunacaktır.

Kezalik “Âli İktisat Meclisi” tesisi için bir kanun lâyihası ihzar olunmaktadır.

Muhterem Efendiler! Zirai sahada da, vekâlet, şerait ve vesait-i hâzıra dâhilinde âzami gayret ve faaliyet sarfeyledi. Tohumların emrazdan tahlisi ve ıstıfası; mezruata, eşcara ve hayvanata arız olan haşarat ve emrazın imhası için aldığı vâsi ve müessir tedbirler şayanı memnuniyet neticeler vermektedir. Ancak; memleketimizin bir ziraat memleketi olduğu ve vüsati, göz önüne alınırsa bizim başlıca kuvvet ve servet mesnedimizin toprak olduğu tezahür eder. Cesaretle söylemeliyiz ki, memleketimizin zirai sahada müstait olduğu inkişafı temin edecek ilmî ve amelî iktidara sahibi salâhiyet mütehasıslarımız azdır.

Binaenaleyh, zirai teşkilâtımızı, ziraat mekteplerimizi, zirai faaliyetimizi, fennî usuller dâhilinde esasından tanzim edecek tedbirleri, hakikî erbabı delâletiyle, ittihazda tereddüde mahal olmadığı kanaatindeyim.

Muhterem Efendiler! Halkın hayat ve sıhhati nokta-i nazarından, üç seneden beri muayyen bir program dâhilinde ve bütçemizin müsaadesi nispetinde takip olunan faaliyete devam edilmektedir.

Memleketin muhtelif menatıkında sıtma ve sair emraz ile mücadele teşkilâtı tevessü ve inkişaf etmektedir. Sıhhî faaliyet ve mücadelâttan aldığımız neticeler müspet ve şayanı memnuniyettir. Umur-u sıhhiye ve içtimaiyenin muhtelif şubatına ait ve Meclisin ruznamesinde bulunan, kanun lâyhalarının tasdiki, teşkilât-ı sıhhiye ve içtimaiyemizde yeni terakkiyat temin edecektir.

Efendiler! Tarih-i harbi sıhhide ve memleketin muavenet-i içtimaiye tarihinde bir mevki mahsus ihraz etmiş olan Türkiye Hilâliahmer Cemiyetinin bu sene zarfında, mübadillerin sıhhî ve ilbas ve iskân umuruna ve memleketin âfat-ı içtimaiye ve arziyesine yaptığı kıymetli yardımları takdirle zikrederim.

Hilâliahmer âza adedinin memleketin rüştü içtimaisiyle mütenasip bir dereceye kadar varmasını ve bütün milletin bu tebasübü temin etmesini temenni ederim.

Muhterem Efendiler; demiryolu inşaatımız ciddiyetle devam ve terakki etmektedir. Şimdiye kadar inşasına tevessül ettiğimiz hatlardan başka, diğer hatların inşasına başlamak ihtiyacındayız. Memleketin esas olan bu ihtiyacını tatmin için hükümetçe ve Meclisi âlice yeniden tedabir derpiş edilmesi lüzumuna kaniim. Bütçede, demiryolu inşa vesaitinin tezyidi ve hususi müteşebbüslerle anlaşmak imkânının taharrisi bu tedabir cümlesindedir.

Hükümet inşaatından başka olarak bu sene zarfında Samsun – Çarşamba hattının işletmeye açılmış olduğunu memnuniyetle zikrederim.

Efendiler, her şeyden evvel, ehliyetli ilk tedarisat muallimlerinin süratle yetiştirilmesi için mahdut adette, fakat vesaiti ve heyeti talimiyesi mükemmel, büyük müessesat vücuda getirmek ve bu müesseselerden kâfi adette muallim yetiştirmek hususunda büyük Meclisin ittihaz ettiği tedabirin tatbikına ehemmiyetle devam olunmaktadır.

Orta mekteplerimizde talim ve tadrise ciddiyet ve nizam inzibata riayet hususunda şayanı memnuniyet bir fark husule gelmiştir.

Memlekette talim ve tedris esaslarını, ilmî ve müstakil bir merkezden sevk ve idare maksadiyle tasavvur edilen “Talim ve Terbiye Dairesi” teessüs etmiş ve alelumum tedrisatın programları ve kitapları üzerinde ciddî kararlar alınmıştır.

Bu sene ihdas ve mevkii tatbika vazolunan maarif eminleri teşkilâtının pek nafi olacağını ümitmekteyim.

Alelumum maarif müessesatında mütehasıslardan istifade etmek hususunda gelecek seneler dahi, daha vâsi mikyasta devam olunmak musibolur.

Maarif-i Umumiye Kanunu Lâyihası, bu sene, Meclisi âliye takdim olunacaktır.

Âza-yi Kiram; siyaset-i hariciyemiz, öteden beri takip ettiğimiz, sulh ve müsâlemet hattı aslisinde müspet neticelerle inkişaf etmektedir.

Rusya ile münasebatımız, tasdikınıza iktiran eden emniyet ve bitarafılık muahedesiyle tesbit edilen esaslar üzerinde halisane ve samimanedir.

Tahdid-i hudut; bermutat müsait bir hava içinde neticelendi.

İkamet ve ticaret muahedesi müzakeratı da çok ilerledi. İran’la mevcut olan samimi münasebatımız tasdikınıza iktiran eden muahede ile tavazzuh ve tebellür etti.

Bu muahedenin hututu üzerinde bu komşu diyarda gördüğümüz küşayış ve terakki ve İran vahdet-i idaresinin kuvvetli ve rasin esaslar üzerinde teessüsü için İran vatanperverlerinin sarfettikleri mesainin semeratını memnuniyetle müşahede etmekteyiz.

Afgan’la münasebatımız malûmunuz olan tarik-i samimiyette devam etmektedir.

Suriye ve Irak hudutlarında tahdit muamelesi başlamak üzeredir. Muahedat, bu hudutlar üzerinde tarafeyn için bilhassa emniyet ve hüsnü mücaveret maksatlarını istihdaf ederek yapılmıştır. Ümit ediyorum ki, bu maksatların tahakkuku, muahedatın mübtteni olduğu samimiyeti, fiiliyat sahasında göstermiş olacaktır. Bu halin Fransa ve İngiltere ile münasebatımız üzerinde hüsnü tesir icra etmesi tabiidir.

Görüyorsunuz ki, şark komşularımızla münasebatımızda takip ettiğimiz ve aradığımız hattı hareket, her türlü muzmirattan azade olarak yekdiğere emniyet ve yekdiğere huzur ve müsâlemet içinde inkişaf veren açık ve samimi bir istikamettir.

Yunanistan'la aramızdaki muğlak mesailin halli için, yed'i iktidarımızda olan, her türlü sühuleti gösterdik. Bu bapta açılan müzakerat ilerlemiştir. Yaklaşan neticenin bu devrede heyeti celilenize arz olunacağını ümit ederim.

Bulgaristan'la tasdik buyurduğunuz muhadenet muahedesi ve ikamet mukavelenamesi mevkiî meriyete girdi. Bir ticaret mukavelesi müzakeresindeyiz.

(Sırp – Hırvat – Sloven) ve Romanya ve Arnavutluk'la münasebatımız normal ve dostanedir.

(Sırp – Hırvat – Sloven) ile bir ticaret muahedesi müzakeresindeyiz.

Balkan komşularımızla hüsnü münasebatımızdan bahsederken, ilave etmeliyim ki, biz Balkanlar'daki huzur ve sükûnla çok yakından alâkadarız.

Garp ve Uzakşark devletleriyle mevcut olan dostane münasebatımızda muahedat-ı münakidenin tâyin ettiği yollarda halisane yürümekteyiz.

İtalya ile iade-i mücrimin ve müzaheret-i adliye muahedesi imza edilmiştir.

Fransa ve İtalya ile konsolosluk mukavelesi müzakeresi ilerlemektedir.

Almanya ile ticaret muahedesi ile ikamet mukavelesi hitam bulmuştur.

Şimali Amerika ve Cemahiri Müttehidesiyle muvaffak bir ticaret itilafnamesi aktettik. Aramızda imza edilmiş olan muahedenin bu devrede heyeti celilenizin tasdikına iktiran edeceğini ümit ederim.

Cenubî Amerika devletlerinden Arjantin'le imza edilen muhadenet muahedesi Meclisi âliye arz olunacaktır.

Muhterem Efendiler! Biz, beynelmilel münasebatta müteakabil emniyet ve riayet istihdaf eden açık ve samimi politikanın en hâr taraftarıyız. Hassasiyetimiz, bu vâdide tezahür eden tertibat ve tekellüfata karşı, bunların bizim için de fiilî ve hakiki bir emniyet vücuda getirip getiremeyeceği noktasındadır.

Muhterem Efendiler! Berrî ve Bahrî ve havaî ordumuzun tealisi için sarfettiğiniz gayretlerin feyizli semereler vermekte olduğundan emin olabilirsiniz.

Faaliyetini yakından müşahede etmekte olduğumuz Cumhuriyet ordularının maddi ve mânevi sahalarda kudret ve kıymeti vatanın masuniyetini ve milletin

emniyetini tekeffül edecek bir seviye-i âliyede olduğunu katîyetle beyan edebilirim.

Efendiler! Vatandaşların kendi gayret ve hamiyetlerinin mahsulü olan Tayyare Cemiyetinin bir senelik mesai ve muvaffakiyatı takdire şayandır.

Âza-yı Kiram! Devletin vaziyet-i maliyesine atfedittiğiniz büyük alâkanın esas ehemmiyeti üzerinde bilhassa ısrar etmek isterim.

Geçen senelerin açık bütçelerinin biriktirdiği müşkülât büyük Meclisin 1926 bütçesinde hakiki bir muvazene vücade getirmek için sarfettiği gayret ve hükümetçe mümkün olan âzami tasarrufata dikkat sayesinde iktiham edilebilmiştir.

Gelecek bütçelerin, hakikî muvazene tesisi için geçen seneden beri takip olunan salim istikamete mutabık olarak meydana geleceğini kuvvetle ümit ederim.

Cumhuriyetin umran ve imar politikası ve cumhuriyet, masuniyetinin talep ettiği müdafaa vesaiti hakiki bir bütçe dahilinde, milletçe ve hükümetçe ciddi tasarruflarla temin olunabilir. Büyük Meclisin milletin hazinesinin kudretini tevsi için vazettiği yeni varidat kanunlarından bugüne kadar istihsâl olunan neticeler, bunlardan beklenen menafin elde edileceğini kuvvetle ümit ettirmektedir.

Yalnız, yeni kanunların tatbikatında tesadüf olunan müşkülât ıslahatla izale edilmek lâzımdır. Bu lüzuma binaen istihlâkât-ı umumiye vergisinin ticari ve iktisadi muamelâta hâlel iras etmeyecek ve halkı izaç eylemeyecek bir şekle ifrağı ve kazanç vergisinde ticaret ve iktisadiyatımızın lüzum gösterdiği nikatın nazarı dikkate alınması ve maktu verginin daha basit ve sehlüttahsil bir hale getirilmesi zarurî görülmektedir. Bu esasat dâhilinde tanzim olunacak levayih-i kanuniyenin bu devrde Büyük Millet Meclisi'ne takdimi mukarrerdir.

Aziz Arkadaşlarım! Bir uzvu olmakla müftehir bulunduğum büyük Meclisin geçen üç senelik hayat-ı faaliyeti, büyük Türk milletine içtimai, iktisadi ve medeni hayatta arzu ettiği salim istikametleri bulmak ve göstermek için geçmiştir. Şimdiye kadar istihsâl ettiğimiz ve milletten gördüğümüz muavenet ve tezahürat ıslahat icraatımızın, milletçe hüsnü kabul edildiğine delâlet eder.

Bu yeni faaliyet senesi, ikinci Büyük Millet Meclisi'ni, sine-i tarihte tefrik eden isabetli muvaffakiyetlerle bir kat daha mütemayiz kılacaktır.

Kemali itimatla söyleyebilirim ki, bu sene vazife-i vekâletimiz hitam bulup da milletin kıymetli emanetini kendisine iade edeceğimiz zaman, millet yolunda

maddi ve manevi büyük kudret ve kabiliyetlerini sarfetmiş olanların hazzı vicdanisine hissetmekle bahtiyar olacağız.

Efendiler; tevessül ettiğimiz büyük icraatta, milletimizin yüksek kabiliyeti ve yüksek aklı selimi başlıca mürşidimiz ve menba-ı muvaffakiyetimiz olmuştur.

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri – Bunu, lisan-ı şükranla tekrar ederim. Bilerek veya bilmeyerek kendisine zarar verenlere karşı inkisarı derin olan milletimizin kendi uğrunda esaslı ve hayırlı mesai sarfedenlere karşı da nihayetsiz vefakârlığı ve kadirşinaslığı müsellemdir.

Bu büyük millet, arzu ve istidadının müteveccih olduğu istikametleri görmeye çalışan ve görebilen evlâdını daima takdir ve himaye etmiştir.

Bu kadar emin bir sine-i samimiyette bezli meçhud eden evlâd-ı vatan, her zaman feyizli bir saha-i faaliyet bulacağına bihakkın mutmain olabilir.

Büyük Türk milletinin bir ferdi olarak, istikbale, itimad-ı nefisle, huzur ve emniyetle nazar ederken anın refahını, anın saadetini temenni ederim.

Reisicumhur Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretleri – Meclisi âli-nin bu refah ve saadeti temine matûf mesaisinde büyük muvaffakiyetlere mazhar olacağına eminim.

İKİNCİ DEFA CUMHURBAŞKANI SEÇİLDİKTEN SONRA ÜÇÜNCÜ DÖNEM BİRİNCİ TOPLANMA YILINI AÇARKEN

1 Kasım 1927

Büyük Millet Meclisi'nin Muhterem Âzaları!

Türkiye Reiscumhurluğuna ikinci defa intihap olunmakla mübahiyim. Büyük bir milletin fazilet, istikamet ve isabet evsafını tecessüm ettiren cumhuriyet riyasetinin benden ne kadar ağır ve ciddi vezaif talep ettiğini kalb ve vicdanımda tamamen ihata ve idrak ediyorum.

Geçen senelerdeki mütevaziane fakat sadıkane gayretimizin büyük milletimiz tarafından civanmerdane ve âlicenabane takdir ve teşciini ifade eden bu yeni itimadı, devlet ve milletimize çok hizmetler ifa ederek ödemeğe çalışacağım.

Her şeyden evvel, büyük Türk milletine borçlu olduğum nihayetsiz şükranlarımı onun büyük Meclisine hitap ettiğim minnet ve şükran ile ifade ve hulâsa etmeği mukaddes bir vazife addederim.

Âza-yi Kiram!

İkinci defa riyaseticumhur devresini idrakte hissettiğimiz fahru sürur bilhassa cumhuriyetin saadet ve taaliye namzet olan yeni bir devresine kavuşmak mazhariyetindedir. İstiklâl, milliyet ve muzafferiyet temellerinden tulû ve kıyam eden cumhuriyet, dört sene zarfındaki azimkârane ıslâhat ve inkişafatı ile ne kadar sağlam esasata müpteni ve aziz Türk milletinin nasıl candan aradığı bir şekli devlet olduğunu izhar ve ispat eyledi.

Her sene tebeddülde müteredit zihinlere vârit olabilecek endişeler geçen senelerin füyuzatiyle tamamen mündefi olmuş ve Türk milletini, dâhilden ve haricen kavi ve müstakar bir devlete sahibeylemiştir.

Cumhuriyetin yeni devresinin bu şerait altında idrak olunması hissiyat ve vicdaniyatımızı iftihar ve itimat ile meşbu eylese revadır.

Aziz Arkadaşlarım!

Cumhuriyetin dahili ve harici siyaseti, istikbalde dahi haysiyet, kuvvet ve istikametle ve Türk milletinin kudretlerini onun refah ve inkişafı için tevcih ve teksif eylemekle temayüz edecektir.

Cumhuriyetin mevcudiyet ve resanetini ve milletin âli menafiini dahilî ve haricî herhangi bir kaste karşı her an müdafaaya hazır bulunarak hariçte dostluklara ve sulhcuyane mesaiye müzahir ve fedakâr ve dâhilde vatandaşların emnü asayiş içinde gayret ve inkişafına hâdim olmak yeni faaliyet devresinden dahi beklediğimiz asıl gayedir.

Bu gaye ile Büyük Millet Meclisi'ni bekleyen yeni vezaifin dahi vâzih olmakla beraber ne derece vâsi olduğuna temas ve işaret etmiş oluyorum!

Âza-yi Kiram!

Büyük Millet Meclisi, Türk milletinin asırlar süren taharriyatının hulâsası ve onun bizat kendisini idare etmek şuurunun canlı timsalidir.

Türk milleti; mukadderatını Büyük Millet Meclisi'nin kiyafetli ve vatanperver eline tevdi ettiği günden itibaren karanlıkları sıyırıp kaldırmış ve ümitleri boğan felâketlerden milletlerin gözlerini kamaştıran güneşler ve zaferler çıkarmıştır.

Üçüncü Büyük Millet Meclisi'nin faaliyet devresi hamiyet ve himmetinizle, Türk milletinin lâyük ve müsait olduğu faaliyetin yüksek bir merhalesini daha tahakkuk ettireceğine sarsılmaz itimadımız vardır.

İstikbale, nazarlarımız bu itimatla müteveccih olduğu halde Büyük Millet Meclisi'nin muhterem âzasını selâmlar ve naçiz bir ferdi olmakla mağrur bulunduğum büyük Türk milletine saadetler ve ona hepimiz için güzide ve meşkûr hizmetler temenni ederim.

ÜÇÜNCÜ DÖNEM İKİNCİ TOPLANMA YILINI AÇARKEN

1 Kasım 1928

Büyük Millet Meclisi'nin Muhterem Âzası!

Büyük Millet Meclisi'nin üçüncü intihap devresinin ikinci içtimasını açıyorum. Bu anda yeni bir şevkle mücehlezmilletimizin gayret ve kudretine taze bir itimatla güvenir bulunuyoruz. Aziz arkadaşlarımı bu canlı duygularla selâmlamaktan şeref ve huzur içindeyim.

Geçen sene, memleketin dahili hayatında asayiş ve huzur itibariyle yeni bir terakki merhalesidir. Siyasi ve idari mühim hiçbir ârıza, vatandaşlarla umumiyetle normal yaşayışlarını incitmemiştir. Bilâkis tabîî ârizaların bazı mıntıklarımızdaki zararları tesirleri vatanın bütün evlâtlarının birbirini duyan, birbirine dayanan içtimai hassasiyetleriyle esaslı olarak hafifletilebilmiştir.

İzmir havalizindeki ve son günlerde Kalecik'teki zelzelelerde bu necip tezahürata şahit olduk. İlk günlerin verdiği endişe kadar ehemmiyetli olmadığı memnuniyetle anlaşılan Torbalı zelzelesinin hasaratından vatandaşlar cesaret ve süratle kalkacak bir kudret göstermişlerdir. Kalecik hasaratının da tesirleri süratle zail olmaktadır.

Bazı vilayetlerimizde bu sene sert bir şekilde devam eden kuraklıktan daha ziyade muztarip ve müteessir olduk. Bir taraftan memleketin umumi istihsalatındaki nispi muvazene, diğer taraftan kurak mıntıklalarda teksif edilen tedbirler ve yardımlar darlığın tesirlerini gereği gibi azaltmıştır. Hilalahmer'i gerek zelzele, gerek kurak sahalarında yardıma koşmak için gösterdiği gayret ve iktidarı huzurunuzda bütün millete karşı teşekkürle yâdedirim.

Geçen sene zarfında bir misli artmış olan Hilâliahmer âzası vatandaşların, âfet ve ihtiyaç günleri için nasıl hayırlı bir şefkat hazinesi hazırladıkları bir kere daha sabit oldu. Bunun gibi Himaye-i Etfal Cemiyetinin inkişafına da umumi alakayı tahrik etmek isterim.

Şark vilayetlerimizin bir kısmında ihdas edilen umumi müfettişlik isabetli ve faydalı olmuştur. Cumhuriyet kanunlarının emniyetle sınıllanacak yegâne yer olduğunun anlaşılması bu havalide huzur ve inkişaf için esaslı bir mebdedir. Yeni faaliyet devrimizde, gerek bu havalide, gerek memleketin diğer kısımlarında toprağı olmıyan çiftçilere toprak tedarik etmek meselesiyle ehemmiyetli olarak iştiğl buyuracaksınız. Hükümetin şimdiye kadar bu yolda devam eden gayretine yeni tedbirlerimizle daha ziyade vüsat vermeğe muvaffakiyetinizi temenni ederim.

Geçen sene yeni esaslara göre ihdas buyurduğunuz yeni nahiyeler umumi idarede faydalarını derhal göstermiştir. Bütün memleketi yeni, tam teşkilatlı nahiyelerle kaplamak hedefine doğru bu sene de mümkün olduğu kadar ilerlemek lâzımdır.

Ana vatana kavuşan mübadil vatandaşların iskân, temlik muamelelerinin artık nihayet bulmasında âzami gayret ve sürat sarfi için hükümetçe tedbirler almak mukarrerdir.

Şehir işlerimizin idaresini düzeltip nizama koyacak kanun lâyihası bu sene takdim olunacaktır. Devletimizin merkezi olan Ankara'nın imarı için kabul buyurduğunuz kanunun talep ettiği hazırlıklarla iştilal olunacaktır.

Muhterem Efendiler! Adliyemizin seyri, mütemadi bir tekâmül takip etmektedir. Asri ve medeni kanunlar, vatandaşların ihtiyacına kâfi yeni mahkemeler, bilhassa bilgili hâkimler temellerine dayanan adalet zihniyet ve teşkilâtımızın geçen senesi memnuniyetle tahattur olunabilir. Bu devirde dahi aynı hedeflere doğru yeniden mesafeler alacağınızı kuvvetle ummaktayım.

Ceza mahkemeleri Usulü, Deniz Ticareti, Ticarete İflâs, İcra Kanunu lâyihaları bu devrede size takdim olunacaktır.

Öksüzlerin haklarını korumak için ittihaz ettiğiniz tedbirlerin bugünkü verimi cidden sevindirecek bir neticedir. Eski adliye, eski zihniyet ve eski usullerden, üç sene evvel ancak üç yüz sekiz bin lira meydanda bulmuş olan Cumhuriyet, bugün Emlâk ve Eytam Bankasına altı milyon iki yüz yirmi bin kûsur lira teslim etmiş bulunuyor. Cumhuriyetin bilhassa kimsesizlerin, kimsesi olduğunu yeniden ispat eden bu neticeyi memnuniyetle takdirinize arz ederim.

Efendiler! Harici siyasetimizde dürüstlük memleketimizin emniyetine ve inkişafının masuniyetini dikkat, şiarı hareketimize kılavuz olmaktadır. Esaslı ıslahat ve inkişafat içinde bulunan bir memleketin hem kendisinde, hem muhitlerinde sulh ve huzuru cidden arzu etmesinden daha kolay izah olunabilecek bir keyfiyet olamaz. Bu samimi arzudan mülhem olan harici siyasetimizde memleketin masuniyetini, emniyetini, vatandaşların haklarını her hangi bir tecavüze karşı bizzat müdafaa edebilmek kudreti de bilhassa gözde tuttuğumuz noktadır. Kara ve deniz hava ordularımızı bu memlekette sulhu ve emniyeti masun bulunduracak bir kuvvette muhafazaya bunun için çok ehemmiyet veriyoruz. Cumhuriyet Hükümeti, milletler arasında emniyet misakları akdi için hususi bir gayret göstermektedir. Bize teklif olunan Kellog Misaki'na iltihak için de aynı samimiyetle muvafakiyetimizi bildirdik.

Efendiler! Geçen sene içinde dostumuz Afganistan'ın kıymetli hükümdarları kiral ve kiralıçe hazretlerinin bizi ziyaretleriyle mübahi olduk. Kiral ve kiralıçe hazeratı memleketimizin her tarafında hakiki muhabbet tezahüratiyle kabul olunmuşlardır. Türk ailesi içinde bıraktıkları kıymetli hatıraları daima muhafaza edeceğiz. Kiral hazretlerinin azimkarane ıslahatı, dostlarına alaka ve iftiharla tam muvaffakiyet kanaatini vermektedir.

Bu içtimanızda hükümetin yazın imza ettiği mukaveleler size takdim olunacaktır. Afganistan ile eskiden mevcut olan muahede ahkâmını yeni ve daha ameli sağlam esaslara göre tanzim eden yeni muahede ve merbutları bu cümledendir. İran'la dostane münasebatın inkişafına hizmet edeceğini umduğumuz protokolları memnuniyetle telakki buyuracağınıza eminim. İtalya ile imzalanan muahedenin ise iki memleket arasında emniyet havasını takviye etmesi iki komşunun samimi niyetlerini göstermesi itibariyle takdir ve tasvibinize lâıyk olması kuvvetle memuldür. Dostumuz Sovyet Hükümetleriyle imzalanan yeni mukaveleler hudut ahalimizin münasebatını tanzim etmektedir. Efendiler, maziden devir aldığımız borçlara müteallik itilafnameyi de hükümet size takdim edecektir. Bu itilânamenin hafif şartlarla akdolunduğunu ve bu memleketin takatinin bu yükü sarsılmadan kaldırabileceğini tahmin ve iddia kolay değildir. Borcu ve medeni krediyi tanımak suretindeki milli ve manevi mecburiyet bu itilafnameyi size takdime saik olmuştur. Muallak meselelerimiz; biri Suriye hududunda bir türlü teessüs edemeyen emniyetin teessüsü, diğeri mübadil, gayri mübadil vatandaşların hukukunu temin edebilecek tasviyelerin bulunmasıdır. Senelerden beri birçok itilaflara ve imzalara iktiran etmiş olan bu meselelerin ameli, hakiki radikal hallere raptolunabilmesinden cidden memnun olacağız.

Saydığımız tafsilat haricinde münasebatımız umumiyetle normaldir. Muahedelerin, mukavelelerin ve beynelmilel iyi münasebet arzularının tanzim ettiği hatlar dahilinde dostluk, iktisat münasebetleri inkişaf etmektedir.

Efendiler; maliyemizde son senelerde özenerek iltizam buyurduğunuz ciddi muvazene meslekinin feyizleri barizdir. Hazinesinin taahhüt ve tediyeleri, şaşmayan bir intizama girmiştir. Hal bütçesinin haricinde kalan eski yüklerin de bütçe içinde düşünölmüş olması suretindeki temayölün genişlemesi dalgalı borçların tediyeye şeklinin tanzim ve tesbiti bu vadide yeni bir tekamöl olacaktır. Dalgalı borçlar kamilen size takdim olduğu vakit cumhuriyet maliyesinin vaziyet ve istikbalinin ne kadar sağlam olduğu iyice anlaşılacaktır.

Cumhuriyetin kağıt parasının değiştirilmesi hitam bulmuştur. Cumhuriyet bankasının bu sene zarfında açılmasına muvaffakiyetiniz, yüksek ve esaslı icraatınıza hakikaten iftihar olunacak bir ilave olacaktır.

Efendiler; vatan iktisadiyatı tedbirlerinin başında addettiğimiz muvasala faaliyetleri önümüzdeki senelerde göze görünür neticeler vermeğe namzettir. Demiryollarımızın yeni istasyonları memleketin muhtelif köşelerinde vaitli çehrelerini göstermeğe başladılar. Önümüzdeki sene zarfında Diyarıbekir istikametiyle diğer istikametlerde beş yüz kilometreye yakın yeni hatların açılabilceğini umuyoruz. Sivas'tan Erzurum'a gidecek demiryolu ile iştigal etmek zamanı da gelmiştir. Bu sene yol inşaatının da semereli bir şekilde tanzimiyle ehemmiyetli olarak meşgul olacaksınız. Bu memleketin yollar için bugün tahsis etmiş bulunduğu vasıtalarla daha çok iş meydana getirmek mümkün olacağını ümidediyoruz.

Geniş bir su siyasetinin tatbikatına başlanılabilmesi cidden mütezemdir. Memleketi büsbütün yeni bir yaratıcılığa muvaffak edecek olan sulama işlerinin derin alakanızla tahakkuk edebilmesi şüphesizdir. Ziraat ve ormanda yeni tedbirlerle inkişafa hizmetiniz yerinde olacaktır. Sıhhi mücadeleye gösterdiğiniz alaka ve memlekette bu yolda elde edilen neticeler bu mesainin genişletilmesini lüzumlu göstermektedir. Bu sene Umumi Hıfzıssıhha kanunu layihasının Büyük Meclis'e takdimi mukarrerdir. Umumi surette ziratte ve memleketin hayvan servetinde de menfi tesirata karşı müdafaa ve mukavemet semereli tedbirlerin başındadır. Bir taraftan müdafaa, diğer taraftan hayvan ve nebatın cinslerini ıslah için ciddi, sebatlı tedbirler istihsalatımızın miktarını ve nefasetini artıracaktır.

Memlekette sanayie rağbet ve temayül artmaktadır. Sanayi ve Maadin Bankasının kudretini arttırdığınız halde sanayi erbebi daha ziyade himaye görecektir. Bu meselenin ehemmiyetle mütalaa olacağına şüphe yoktur.

Muhterem Efendiler; maarifte vaziyetimiz ve şimdiye kadar sarf ettiğimiz gayretlerin bugünkü neticeleri bizi radikal tedbirler alabilecek bir seviyeye getirmiştir. Her istikamette doğru hedefleri bulmuş olan maarifimiz hususi takayyüt ve alakanızla ve hepimizin ciddi gayretlerimizle az zamanda geniş neticeler vermeğe namzettir. Maarifte süratle yüksek bir seviyeye çıkacak bir milletin hayat mücadelesinde maddi, manevi bütün kudretlerinin artacağı muhakkaktır. Maarif faaliyetimiz ilk tahsilin fiilen umumi ve mecburi olmasını, memlekette terbiye birliği, orta tahsilin iyi vesaitle teksif ve teshilini, meslek tahsilini ilk ve orta derecesinden en yüksek derecesine kadar memlekette teminini, yüksek tahsilin de adeta olduğu kadar kıymette de bu asrın ihtiyaçlarına kifayetine hedef tutmuştur. Her sene bu istikametlerde mühim mesafeler aldığımızı söyleyebiliriz.

Efendiler; bütün Türk milletinin evlatlarını yüksek bir terbiye ve ihtisarla yetiştirmek için sarf ettiği gayret ve emekler az değildir. Hususi ve umumi idarelerden maarife tahsis olunan vasıtalar muhtelif vekaletlerden, orta ve

yüksek tahsile sarf olunan gayretler, hasılı iktidarı olan ailelerin umumi ve hususi idarelerin Avrupa'da tahsil için sarf ettikleri himmetler, eğer memlekette resmen mesul olan muktedir alakadarların takip ve nezaretleri altında temerküz ettirilirse alacağımız semerelerin çok daha ziyade ve geçireceğimiz inkişaf zamanının çok daha kısa olacağı muhakkaktır. Bu mesainin hükümetçe ve Büyük Millet Meclisince layık olduğu ehemmiyetle mütalaası müstacel bir mübremiyet göstermektedir.

Aziz Arkadaşlarım; her şeyden evvel her inkişafın ilk yapı taşı olan meseleye temas etmek isterim. Her vasıttan evvel büyük Türk milletine onun bütün emeklerini kısır yapan çorak yol haricinde kolay bir okuma yazma anahtarı vermek lazımdır. Büyük Türk milleti cehaletten az emekle kısa yoldan ancak kendi güzel ve asil diline kolay uyan böyle bir vasıta ile sıyrılabilir. Bu okuma yazma anahtarı ancak Latin esasından alınan Türk alfabesidir. Basit bir tercüme Latin esasından Türk harflerinin, Türk diline ne kadar uygun olduğunu şehirde ve köyde yaşlı ilerlemiş Türk evlâtlarının ne kadar kolay okuyup yazdıklarını güneş gibi meydana çıkarmıştır.

Büyük Millet Meclisi'nin kararıyla Türk harflerinin katiyet ve kanuniyet kazanması, bu memleketin yükselme mücadelesinde başlı başına bir geçit olacaktır.

Milletler ailesine münevver, yetişmiş büyük bir milletin dili olarak elbette girecek olan Türkçeye bu yeni canlılığı kazandıracak olan üçüncü Büyük Millet Meclisi, yalnız ebedi Türk tarihinde değil, bütün insanlık tarihinde mümtaz bir sima kalacaktır.

Efendiler! Türk harflerinin kabulüyle hepimize, bu memleketin bütün vatanını seven yetişkin evlatlarına mühim bir vazife teveccüh ediyor; bu vazife, milletimizin kâmilan okuyup yazmak için gösterdiği şevk ve aşka bilfiil hizmet ve yardım etmektir. Hepimiz, hususi ve umumi hayatımızda rasgeldiğimiz okuyup yazma bilmeyen erkek kadın, her vatandaşımıza öğretmek için tehalük göstermeliyiz, bu milletin asırlardan beri hallolunamayan bir ihtiyacı birkaç sene içinde tamamen temin edilmek, yakın ufukta gözlerimizi kamaştıran bir muvaffakiyet güneşidir. Hiçbir muzafferiyetin hatlariyle kıyas kabul etmeyen bu muvaffakiyetin heyecanı içindeyiz. Vatandaşlarımızı cehaletten kurtaracak bir sade muallimliğin vivdan-ı hazzı mevcudiyetimizi işba etmiştir.

Aziz Arkadaşlarım; yüksek ve ebedi yadigârınızla büyük Türk milleti yeni bir nur âlemine girecektir.

ÜÇÜNCÜ DÖNEM ÜÇÜNCÜ TOPLANMA YILINI AÇARKEN

1 Kasım 1929

Büyük Millet Meclisi'nin Muhterem Âzası!

Üçüncü Büyük Millet Meclisi'nin üçüncü içtimai senesini açıyorum. Büyük Millet Meclisi'nin her toplanması, bizim için yeni bir hayat ve gayret kaynağıdır.

Bu feyizli kaynağın karşısında bulunmaktan mütehassis olarak aziz arkadaşlarımı muhabbet ve hürmetle selamların.

Geçen sene memleketin dahili hayatı, huzur ve asayiş içinde geçmiştir. Cumhuriyetin dahili siyaseti vatandaşın yaşayışını hiçbir nüfuz ve tasallutun tesirinde bırakmaksızın temin etmektir. Bu siyaset, dikkatle takip olunmaktadır. Bu hususta cumhuriyet jandarma ve zabıtasının hizmet ve fedâkarlığı yüksek takdirinize lâyıktır. Bunu memnuniyetle ifade ederim.

Memleketin fikri ve iktisadi inkişafta, yüksek terakki sahası olmasına çalışmak, idealimizdir. Fakat bu inkişafın medeni ve milli sınır haricinde cereyan almasını prensiplerimize muvafık bulamayız.

En yeni kanunlarla mücehhez olan adliyemizin basireti ve adaleti tatbik için gösterdiği dikkat milletin huzur ve nizamını masun tutmağa kâfi ve muktedirdir.

Geçen sene memleketin sıhhati mühim bir arızadan müteessir olmaksızın geçmiştir.

Her nevi sıhhi mücadeleyi, mümkün olan derecede seri ve geniş bir surette takip etmek başlıca hedeflerden olmağa lâyıktır.

Dahili idarede tam teşkili nahiyeler arttırılmalıdır. Bunu bilhassa tasviye etmek isterim. Yeni nahiyelerin açıldığı yerlerdeki vatandaşlar, mazhar oldukları kolaylıktan memnuniyet göstermektedirler.

Diğer taraftan bazı vilâyetlerde, hususi bütçelerindeki tediye'nin intizamsızlığı görülüyor. Bu intizamın tek çaresi hususi bütçelerin hayalden uzak, hakiki adetlere, hakiki hesaplara istinad ettirilmesidir.

Hükümetin bu hususu mukabede bulundurması matluptur. Meclisimizin en büyük eseri olan Türk harfleri, memleketin umumi hayatına tamamen tatbik olunmuştur. İlk müşkülât milletin mefkûre kuvveti ve medeniyete olan

muhabbeti sayesinde kolaylıkla yenilmiştir. Millet mektepleri normal tedrisat haricinde kadın ve erkek, yüz binlerce vatandaşın nurlanmasına hizmet etti. Bu mekteplerin daha fazla bir gayret ve şevkle idame edilmesi lâzımdır.

Cumhuriyetin kara, deniz ve hava kuvvetleri her hususta kıymetli takdirinize ve itimadınıza lâyıktır. Bunu tam ve kati kanaatle söyleyebilirim.

Milletin Muhtrem Vekilleri!

Hariciyede dürüst ve açık olan siyasetimiz bilhassa sulh fikrine müstenittir. Beynelmilel herhangi bir meselemizi sulh vasıtalarıyla halletmeyi aramak bizim menfaat ve zihniyetimize uyan bir yoldur. Bu yol haricinde bir teklif karşısında kalmamak içindir ki, emniyet prensibine ve onun vasıtalarına çok ehemmiyet veriyoruz. Beynelmilel sulh havasının mahfuziyeti için Türkiye Cumhuriyeti iktidarı dahilinde her hangi bir hizmetten geri kalmayacaktır.

Aziz Arkadaşlarım!

Memleket iktisadiyatı bütün dikkat ve faaliyetimizi bilhassa cezbetmektedir.

Ziraatte, geçen istihsâl senesi bazı mıntikalarda tabii tesirattan, ziyade zarar oldu; bununla beraber vaziyet evvelki senelerin darlığına nispetle umumiyetle normale yaklaşmıştır, denilebilir. Zirai Enstitülerin bir an evvel vücuda getirilmesine ehemmiyet veriyoruz. Bu sene zirai kooperatif teşkilatına başlanmış olması bilhassa memnuniyetimizi mucip oluyor. Bu kooperatifleri memleketin her tarafına teşmil etmeyi ziyade iltizam ediyoruz. Kezalik çiftçiye arazi vermek de hükümetin mütemadiyen takip etmesi lazım gelen bir keyfiyettir. Çalışan Türk köylüsüne işleyebileceği kadar toprak temin etmek memleketin istihsalatını zenginleştirecek başlıca çarelerdendir.

Ticaret sahasında normal şeraitin tesis ve takviyesine devam olunacaktır. Bir sene zarfında teşekkül eden Türk şirketlerinin temsil ettikleri sermaye on beş milyon lirayı geçmektedir. Bu ve ticaret tahsili için görülen ziyade rağbet ticarete intihabın kuvvetli delilleridir. Deniz ticaretinin ve bilhassa Seyrisefain İdaresinin terakkilerini haz ile zikrederim. Seyrisefaini, gerek deniz vasıtaları, gerek fabrikalarıyla geniş mikyasta kuvvetlendirmek lazımdır. Bu lüzumu dikkat ve alakanıza arz etmek isterim.

Yeni ticaret muahedelerinin müzakere ve intacı, umumiyetle iyi bir mecradadır. Büyük ticaret münasebetlerimizi tanzim eden muahedelerden birçoğu bitirilmiştir; bunlar bu devrede meşgalenize başlıca mevzu olacaklardır. Yine bu devrede iştigal buyuracağınız iktisadi kanunların ehemmiyeti pek ziyadedir. İş Kanunu, Yeni Maden Kanunu, Orman Kanunu, bunların başlıcalarıdır.

Muhterem Efendiler!

Büyük Millet Meclisi'nde son beyanatımızdan bugüne kadar geçen bir sene zarfında vatanda yeniden (445) kilometre demiryolu döşenmiştir. Bir seneye kadar da yeniden (500) kilometre döşenilmesi mukarrerdir.

Erzurum hattına ait, fenni ve ihzari ameliyat hararetle devam etmektedir.

Mersin – Adana demiryolu, Devlet Demiryolları İşletmesine ilhak edilmiştir. Kanaat ve itimat veren bu sade rakamlar ve hadiselerle beraber arzedeyim ki, yeni açılan demiryollarının ilk seneleri için zaruri olan işletme açıkları dahil olduğu halde umum işletme kendi kendini idare etmektedir.

Yol vergisi hasılatının tamamen elde edilmesi, ehemmiyetle takip olunmak lazımdır.

Su işlerinin teşkilatı, etütleri henüz başlangıcındadır. İktisadiyatımızın ana tedbirlerinden olan Su İşleri Umumi İdaresinin fenni kabiliyet ve kudreti, çok sağlam kurulmak lazımdır.

Mühendis ve fen memuru, süratle ve daha çok adet ve ehliyetle yetiştirilmek için yeni tedbirler almak icabeder.

Maliyemiz çetin bir seneyi muvaffakiyetle geçirmektedir. Harici borçların tediyesi, Anadolu hattı taksitlerinin ödenmesi ve Teadül Kanununun tatbiki; mali bünyenin sağlamlığı ve bütçemizin hakiki ve hesaplı olması sayesinde başarılmaktadır.

Senelerden beri mali sahada devam eden ıslahat, bu seneki faaliyetimizde de yeni mevzular bulacaktır. Ücretle memurlar, ücretlerinin tanzimi, yeni Müzayede ve Münakasa kanunu, bu cümledendir.

Büyük Meclis'e takdimi mukarrer olan Askeri ve Sivil Tekaüt Kanununun ehemmiyeti üzerinde de bilhassa dikkatinizi celbetmek isterim.

Devlet Bankasının teşkiline dair kanun da büyük Meclis'e takdim olunacaktır.

Aziz Arkadaşlarım! Semereli işlerle geçen faaliyet senelerimizin biri daha mühim mevzularla sizi bekliyor. Sizin için büyük muvaffakiyet dilerim. Sizin muvaffakiyetiniz milletin saadetidir, selâmetidir.

ÜÇÜNCÜ DÖNEM DÖRDÜNCÜ TOPLANMA YILINI AÇARKEN

1 Kasım 1930

Büyük Millet Meclisi'nin Muhterem Âzası!

Yüksek heyetinizi hürmetle selamlayarak yeni toplanma yılınızı açıyorum. Memlekette büyük ıslahat ve nafi icraatiyle mümtaz olan Üçüncü Büyük Millet Meclisi'nin, önümüzdeki son faaliyet yılını da, milletimizin birçok ihtiyaçlarını teminle geçireceğine eminim.

Muhterem Efendiler!

Geçen yılımız, mühim hadiselerle doludur, senelerden beri hariçte beslenen fesat ve tecavüz emelleri, bu sene şark vilayetlerimizde, vatandaşlarımızın huzurunu bozan vakalara sebep oldu. Teferruatını bildiğiniz bu hadiseler, vatan düşmanlarını ümitsiz kılan neticelerle bitirildi. Bu neticeleri, vatandaşların cumhuriyeti müdafaa için gösterdikleri alaka ve hassasiyete ve cumhuriyet ordu ve jandarmasının iftihar edeceğimiz dirayet ve cesaretine borçluyuz. Bu yüzden şehit olan vatandaş ve askerimizin hatıralarını hürmet ve minnetle yâdedirim. Ordu ve jandarmamızı idare edenlerin asgari külfetle vatani gaileden kurtaran tedbirlerini, fedakarlıklarını ve vazife başında bulunan mülkiye memurlarımızın gayretlerini teşekkürle zikrederim.

Geçen hadiseler, Cumhuriyetin kuvvetini, resanetini, bir daha göstermiştir. Bu hadiseler vatandaşların her türlü saadet ve huzurunun, Cumhuriyet Kanunlarında ifade olunan, milli birlikte mündemiç bulunduğunu, vatan haricinden hiçbir iffal ve tahrikin olmayacağını da anlatmıştır ümidindeyim.

Arkadaşlar! Bugünlerde İzmir'de hâdis olan seylâptan çok müteessir olduk. İnsan hayatının uğradığı zayıat ve elemeler teessürlerimizi teşdidetti. Hükümet-i Cumhuriye, icabeden tedbirleri kemali ihtimamla almaktadır.

Arkadaşlar! Geçen sene zarfında mücadeleye mecbur olduğumuzu bir büyük hâdise de milli para buhranıdır. Buhranı karşılamak için alınan tedbirlerin isabeti tahakkuk etmiştir. Her şeyden mühim olan esas, iktisadi nokta-i nazardan, milletin uyanıklığı ve kendisinin yaşamak hakkına itimadıdır.

Meclis ve hükümet tarafından alınan tedbirler, hassaten bu esasta birleşir. Bugün, içinde bulunduğumuz vaziyet mali ve iktisadi tedbir ve ihtiyatlara da, dikkatle devam olunmasını icap ettirmektedir.

Efendiler, bilhassa zirai memleketlerde hissolunan cihanşümal bir iktisadi buhran vardır. Bu buhran tabiatıyla bizim memleketimize de temas etmiş ve ağırlığını hissettirmiştir. Bu sıkıntı karşısında emsalsiz tahribattan dar ve kurak senelerden sonra, vatanımızın gösterdiği hayatiyet ve tahammül ancak Türk milletinin bünyesindeki kudret ve Büyük Millet Meclisi'nin tedbirlerindeki isabetle izah olunabilir.

Senelerden beri alınan tedbirlere, önümüzdeki sene daha geniş mikyasta ihtiyaç vardır. Gayet tasarrufkârane bir idare tarzı, resmi ve hususi bütün muamelâtımıza hâkim olmak lâzımdır.

Bunun içindir ki, hükümet bütçeyi mühim tasarruflarla büyük Meclis'e takdim etmiştir. Vergilerde, müfredatı malûmunuz olan tadilât ve ıslahat hem mükellefi tahvin etmiş olacak, hem de bilhassa iktisadi kolaylıkları temin eylemiş bulunacaktır. Muamele vergileri üzerindeki tasavvurlar tahsisen bu cümledendir.

Cumhuriyet Merkez Bankasının tesisi ve hisse senetlerinin vatandaşlara arzı pek yakındır. Memleketin hem mali, hem iktisadi büyük bir vasıtası olacak olan bu milli müesseseye vatandaşların ciddi alaka göstereceklerine şüphemiz yoktur.

Osmanlı borçlarının, memleketin hayat ve inkişafını tehditmeyen, adilâne ve ameli bir suret-i tesviyeye raptı için, Cumhuriyet Hükümetinin hüsnüniyetle mesai sarfetmesi tabiidir.

Ticaret muahedelerinin müzakereleri hemen ekseriyetle neticelenmiştir. Ticari münasebetlerin genişlemesi için sarfedilen gayretler memleketin iktisadi inkişafına şüphesiz medar olacaktır.

Efendiler! Geçen senenin mühim hadiselerinden biri de Sivas'a şimendiferin vâsil olmasıdır. Bu kadar müşkülât içinde vatani bir misli daha genişletmeğe ve kuvvetlendirmeğe medar olan bu eserin müstakbel Türk nesilleri tarafından şükranla yâdolunacağına eminim.

Muhterem Efendiler; harici siyasetimizde sulh ve iyi münasbet gayesi samimiyetle takip olunmaktadır.

Ümid ederim ki, beynelmilel münasebetlerde dostluklara vefakâr olan ve hiçbir milletin aleyhinde bulunmayan açık ve salim meslek ve zihniyetimiz gittikçe daha iyi anlaşılacaktır.

Hariciye Vekilimizin, büyük komşumuz ve dostumuz Sovyet Rusya'ya olan ziyaretlerinde gördüğü samimi kabul bizi mütehasis eyledi. İki memleket münasebetlerinin sağlamlığı bu vesile ile de tezahür etmiş oldu; bu cidden memnuniyeti mucip bir hâdisedir. Komşumuz ve dostumuz Yunanistan

Başvekilinin ve hariciye Nazırının Ankara'yı resmen ziyaretlerini hususi bir memnuniyetle zikrederim. Türkiye ile Yunanistan'ın yüksek menfaatleri birbirine zıt olmaktan tamamen çıkmıştır. Bu iki memleketin samimi bir dostlukla kendileri için emniyet ve kuvvet görmelerinde isabet vardır.

İlk cumhuriyet arasında açılan yeni devrin yeni esaslarını, ahde rapteden vesikalar yüksek tasvibinize arz olunmuştur.

Macaristan ile aramızdaki eski ve tecrübeli dostluk; muhterem başvekilin resmi ziyaretiyle bâriz bir ehemmiyet ve kıymet aldı. Memleketlerimiz arasındaki iyi ve samimi münasebetlerin mütezayiden inkişaf etmesi memul ve matlubumuzdur.

Milletin Muhterem Vekilleri!

Adliyemiz siyasi faaliyetler içinde vatandaşın emniyet ve haysiyetini cumhuriyetin asalet ve mevcudiyetini, hükümetin itibar ve nüfuzunu müdafaa yolunda yeni bir imtihan geçirdi. Bunu ehemmiyetle işaret etmek isterim.

Adliyemizin emin olduğumuz yüksek iktidarı sayesinde ki, cumhuriyet, mukadder tekamülü takip edebilecek ve türlü şekil ve kisvedeki tecavüzlere karşı vatandaşın hukukunu ve memleketin nizamını masun tutabilecektir.

Aziz Arkadaşlarım; siyasi hayatımızda yeniden fırkaların zuhuru, memlekette belediye intihaplarına tekaddüm eden yakın günlerde vuku buldu. Bu münasebetle dikkate şayan safhaların şahidi olduk. Bu müşahedelerin verdiği tecrübelerden Türk milleti, Cumhuriyetin beka ve inkişafı için istifade etmelidir. Siyaset sahasında karşılıklı faaliyetin feyizli inkişafı ancak vatandaşlar arasında düşmanlık husulüne mahal verilmemesiyle temin olunabilir. Bunun çareleri, fırkaların içine girebilecek gayri samimi ve gizli maksatlı unsurların, kanun fevkinde netice isteyen emel sahiplerinin bütün milletçe menfur görülmesi ve bir de cumhuriyet esası üzerinde çalışan fırkalarca bu gibilerin faaliyetlerinden daima uzak kalınmasıdır.

Memlekette kalem hürriyetinin de; demokrat bir idareye layık vakarla kullanılmakta daha dikkatli bulunacağını ümid ederim.

Hürriyet suistimalinin tevliedettiği birçok felâketleri çekmiş olan bu memlekette, bu dikkate bilhassa lüzum olduğu kanaatindeyim.

Muhterem Efendiler!

Üçüncü Büyük Millet Meclisi'nin feyizli ve vatanperverane faaliyeti bu devrede hitam bulduktan sonra, yeni intihabata gireceğiz.

Geçen tecrübeler; gelecek intihabatta, vatandaş reyinin emniyet ve masuniyetle tezahür etmesini temin için kanuni ve idari tedbirlerin inkişafını ve fırkaların bizzat ittihaz edecekleri salim ve musip hareketleri göstermiş olacaktır.

Arkadaşlarım;

Memleketin mukadderatında yegâne salâhiyet ve kudret sahibi olan Büyük Millet Meclisi, bu memleketin nizamı için dahili ve harici emniyet ve masuniyeti için en büyük zımândır.

Büyük milli dertler şimdiye kadar ancak Büyük Millet Meclisinde şifa buldu. Atiyen de yalnız orada kati tedbirlerini bulabilecektir.

Türk milletinin muhabbet ve merbutiyeti daima Büyük Millet Meclisi'ne müteveccih oldu, daima oraya müteveccih olacaktır.

DÖRDÜNCÜ DÖNEM BİRİNCİ TOPLANMA YILINI AÇARKEN

1 Kasım 1931

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Muhterem Âzası!

Dördüncü Büyük Millet Meclisi'nin ilk içtimai senesini açmakla mubahiyim. Muhterem âzayı hürmet ve muhabbetle selâmlarım.

Yeni intihabatı müteakıp yüksek Meclis'in fevkalâde içtimasında vücuda getirdiğiniz eserlerin memleketin umumi hayatında faydalı tesirleri sabittir. Cihanşümal buhranın tesirlerine karşı her yerde yeni vergilerle tedbir aranırken Türkiye Büyük Millet Meclisi bilâkis bazı vergileri indirmek gibi fevkalâde cesurane bir hareket ihtiyar etti. Vatandaş hayatında tedbirlerinizin tesirleri hayırlı olarak mahsûstur.

Memleket efkârında sükûneti ve idarede istikrarı temin eden tedbirleriniz de tezkâra şayandır.

Dahili siyasette husule getirdiğiniz itimat ve huruz vatandaşları feyizli mesailerinde müsterih ve mutmain kılmıştır. Cumhuriyet kanunlarının ve cumhuriyet kuvvetlerinin hürmet ve itibarı memleket için esas mesnet ve müeyyide olduğu bir daha sabit olmuştur.

Muhterem Arkdaşlarım;

İçinde bulunduğumuz sene, mali ve iktisadi umumi buhrana karşı milletlerin çetin bir imtihan geçirmekte olmalarıyla hususi dikkati caliptir.

Bu imtihanda Türk milleti hayatiyeti; faaliyeti, kanaatkârlığı ve fedakârlığıyla takdire lâayık bir kudret göstermektedir.

Gelecek sene de beynelmilel buhranın devamına hazırlıklı bulunmak vazifesi karşısındayız. Mali ve iktisadi vaziyeti yakından takip ederek tedbirleri vaktinde ittihaz etmek en mühim işiniz olacaktır.

Çetin imtihanlara muvaffakiyetle mukabele eden milli paranın kudretini ve milletin beynelmilel buhrana karşı yüksek varlığının esaslarını masun bulundurmak başlıca gayemizdir. Bu uğurda milletimize has olan azim ve fedakârlığı, icap ederse en yüksek derecelerde tecelli ettirmek kati kararımızdır.

Nefsimize ve millet kudretlerine itimat, hükümette ve siyasette istikrar, tasarrufta ve fedakârlıkta sarsılmaz bir karar, devletin dâhil ve hariçte emniyet ve sükûnete mazhariyeti; halin başlıca tedbirleridir. Esasen bizde mevcut olan bu şeraitin, icap ettikçe lâyikiyle ve kemaliyle tecelli ettirilmesi, müşkülâtın iktihamı için emin ve müessir olacaktır. Yüksek himmetinizle Türk milleti dahili hayatında ve beynelmilel vaziyetinde cihanı saran büyük müşkülâttan yeni bir kudretle temayüz ederek çıkacaktır.

Muhterem Millet Vekilleri!

Harici siyasetimizin müsâlemetperver ve müstakim mahiyeti, geçen sene içinde bir daha tebarüz etmiştir. Yakın komşularımızla münasebetlerimizin samimiyeti artmıştır. Beynelmillel âlemde, her devletle iyi münasebetle bulunmakta, müspet semereler elde etmekteyiz.

Türkiye'nin emniyetini gaye tutan, hiçbir milletin aleyhinde olmıyan bir sulh istikameti bizim daima düsturumuz olacaktır.

Başvekilin ve Hariciye Vekilinin Yunanistan'ı ziyaretleri iki memleket arasında kıymetlik dostluk tezahüratına vesile vermekle bilhassa dikkat ve memnuniyetimizi mucip oldu.

Birbirleriyle dâvası kalmadığını; birbirleriyle iyi geçinmek kararında bulunduğunu ilân eden iki memleketin münasebetlerinde hayırlı inkişafı memnuniyetle teshil ve teşvik etmek emelimizdir.

Macaristan'a vuku bulan aynı ziyaretlerin iyi intibalarını bilhassa zikretmek isterim. Kardeş Macar milletiyle dostluk tezahüratı daima arzu ve iltizam ettiğimiz mesut hâdiseler kıymetindedir.

Irak Kırallı hazretlerinin ve kıymetli nazırlarının ziyaretleri memleketimizde pek tatlı hâtıralar bıraktı. Irak'la münasebetlerimizin dürüst ve iyi komşuluk yolunda tezahüratı ve mütemediyen inkişafı bizim ciddî arzumuzdur.

Büyük dostumuz Sovyet Rusya'nın muhterem Hariciye Komiserini Ankara'da kabul etmekle memnun olduk. İki memleketin tecrübe geçirmiş dostça münasebetlerini aynı kuvvet ve samimiyetle idame etmek tarafeynin büyük menfaat ve halis arzularının icabatından olduğu bu vesile ile de izhar ve tebarüz ettirilmiştir.

Muhterem Efendiler,

Balkan milletleri arasında sulhu ve anlaşmayı istihdaf eden her millete mensup hususi teşekküllerin faaliyetlerini takdirle yâdetmek benim için hususi bir zevktir.

Türkiye, coğrafi vaziyeti itibariyle Balkanlarda sulhun muhafaza ve takviyesinde bilhassa alâkadardır. Komşularıyla hemen hiçbir dâvası ve ihtilâfi bulunmamak vaziyeti Türkiye'nin temenniyatına hususi bir samimîyet izafe etmek tabiidir.

Aziz Arkadaşlarım!

Büyük Millet Meclisi'ni yeni ve mühim vatan hizmetleri bekliyor. Tyeni mesaimizin ve tedbirlerimizin de büyük milletimizin menfaatlerine tamamiyle uygun düşeceğine şüphe yoktur. Mensubiyle müftehir bulunduğumuz büyük Türk milletinin emanet ve salâhiyetiyle beraber muhabbet ve müzaheretini de sizin üzerinizdedir.

DÖRDÜNCÜ DÖNEM İKİNCİ TOPLANMA YILINI AÇARKEN

1 Kasım 1932

Büyük Millet Meclisi'nin Muhterem Âzası;

Büyük Millet Meclisi'nin dördüncü devresinin ikinci toplanma yılını açıyorum. Yüce milletimizin değerli vekillerini, saygı, ve sevgi ile selâmlarım.

Aziz Arkadaşlarım !

Beynelmilel siyasi ve iktisadi buhranlardan, beşeriyetin duymakta olduğu sıkıntı ve acı devam etmektedir.

Siyasi buhranın mahiyeti, Silâhları Bırakma Konferansının müşküllerinde hulâsa olarak müşahede edilebilir.

İktisadi buhran ise, milletler arasında mübadelenin azalması ve daralması şeklinde sahasını genişletmiş ve tesirini arttırmıştır.

Bizim kanaatimizce beynelmilel siyasai emniyetin inkişafı için, ilk ve en mühim şart, milletlerin hiç olmazsa sulhu muhafaza fikrinde, samimî olarak birleşmesidir.

Biz iktisadi genişliğin temlini de, ancak her milletin refahla yaşamağa ve ilerlemeğe hakkı olduğunu teslim eden bir zihniyetle, bütün milletlerin birlikte çalışmaları yolunun bulunmasında görüyoruz.

Muterem Milletvekilleri!

Bütün milletlerin güçlkle göğüs germeğe uğraştığı zorluklar içinde milletimiz büyük canlılık, hükümetimiz yüksek isabet göstermektedir.

Komşularımızla ve bütün milletlerle münasebetlerimiz ciddi, samimi sulh ve emniyet fikrine müstenit olarak inkişaf etmektedir.

Dostlar arasında, dürüst bir vaziyetin mühafazası bizim, daima çok ehemmiyet verdiğimiz bir esastır.

Beynelmilel iktisat güçlüklerine karşı, halin icabına göre, müdafaa, munazene, inkişaf tedbirlerini almaktayız. Karşısında bulunduğumuz her imkânı genişlik ve

kolaylık yolunda tatbik etmeğe çalışıyoruz. Milli iktisadın ve paranın gösterdiği kudret ve istikrar; alınan tedbirlerin isabetine kanaat verecek mahiyettedir.

Bütçenin vaziyeti, tahminleri bu yıl tahakkuk edebileceğine kuvvetli umut vermektedirler. Her halde muvazeneli bir bütçenin temini, gelecek yıla düşen kaygılarımızın, yine esası kalacaktır.

Aziz Arkadaşlar!

Her zaman gözönünde bulundurduğumuz ana işlere, ara vermeden, devam etmeğe mecburuz.

Demiryolu programının tatbikına devam edeceğiz.

Ziraat sahasında ıslah müesseselerini tamamlayacağız.

İhracat mallarımıza hariçte alıcı bulmak ve satışlarımızı genişletmek için, her tedbiri arayıp bulmak ehemmiyet verdiğimiz noktadır.

Milli ihtiyaç ve menfaatlerimizin mübrem kıldığı sanayi şubelerinin bir an önce, tahakkuk ettirilmesine, hassasiyetle çalışıyoruz.

İçtimai hastalıklarla mücadele faaliyetini artıracacağız.

Milli kültürün her çığırdı açılarak yükselmesini Türk Cumhuriyetinin temel dileği olarak temin edeceğiz.

Türk dilinin, kendi benliğine, aslındaki güzellik ve zenginliğine kavuşması için, bütün devlet teşkilatımızın, dikkatli, alakalı olmasını isteriz.

Muhterem Arkadaşlar!

Milletimiz her güçlük ve zorluk karşısında, durmadan, ilerlemekte ve yükselmektedir.

Büyük Türk milletinin, bu yoldaki hızını, her vasıta ile arttırmağa çalışmak, bizim, hepimizin en kutlu vazifemizdir.

DÖRDÜNCÜ DÖNEM ÜÇÜNCÜ TOPLANMA YILINI AÇARKEN

1 Kasım 1933

Büyük Millet Meclisi'nin Muhterem Âzası;

Büyük Millet Meclisi'nin dördüncü devresinin üçüncü toplanma yılını açıyorum. Millet'in muhterem vekillerini derin saygılar ve sevgilerle selâmlarım.

Bu sene cumhuriyetin onuncu yılını kutlamakla bahtiyar olduk. Milletimizin gösterdiği taşkın sevinçler, gönüllerimizi iftiharla doldurdu. Cumhuriyetin feyizleri, ülkenin her bucağında canlandırıldı. Millet, geçen on senelik cumhuriyet eserlerini, topluca gözden geçirdi ve gerçekten sevinmeğe ve öğünmeğe hakkı olduğunu gördü.

Arkadaşlar;

Geçen on sene gelecek devirler için, bir başlangıçtan başka bir şey değildir. Bununla beraber, eski devirlerin tarihi karşısında, cumhuriyetin, bu on senesi, eşi görülmeyen bir diriliş ve göz kamaştırıcı, bir ileri atılış âbidesidir.

Muhterem Millet Vekilleri!

Bu toplanma yılında millet'in engin tezahüratından geniş ilhamlar alarak çalışmağa başlıyoruz. Karşılaşacağımız zorlukları yenmek için, gayretlerimizin ve fedakârlıklarımızın geniş olmasına, azim ve irademizin sağlam bulunmasına ihtiyacımız gittikçe daha çok olacaktır.

İktisadi cihanımızı kurmak lüzumu her gün daha mübrem ve müstacel bir mahiyet alıyor.

Gerçi zirai mahsullerimizin, cins ve miktarı üzerindeki terakkilerimiz milletimizi oldukça geniş ve her halde emin bir vaziyete koymuştur.

Bütün fakülteleriyle beraber açılmış olan Yüksek Ziraat Enstitüsünün yetiştireceği yüksek mühendislerin, ileride, memleket faydalı olacaklarına şüphe yoktur.

Sanayideki teşebbüsler dahi, teşvik edecek ce cesaret verecek mahiyettedir. Fakat memleketin mübrem sanayiinin kurulması bitmedikçe, her nokta-i nazardan yürek istirahatı duymamıza imkan yoktur. Bu sebeple, memleketin sınai teçhizatını tamamlamak için, bütün gayret ve dikkatinizi celbetmeyi yerinde buluyorum.

Efendiler!

Cihanın iktisadi vaziyeti henüz iyiliğe doğru fazla ümit vermemektedir. Mali vaziyet, bu sebeple de, büyük alakanızı davet edecektir. Geçen seneki bütçe tahminlerinin varidat nokta-i nazarından tamamen tahakkuk etmiş olduğu anlaşılmıştır. Fakat, içinde bulunduğumuz sene varidatından nasıl tahakkuk edeceği hakkında, henüz bir hüküm verilecek zaman geçmedi. Her halde bütçe muvazenesini muhafaza ve temin etmek için yüksek heyetinizin her tedbiri almağa, bilhassa ehemmiyet verceğine eminim. Açık bir bütçenin, hesapsız mahzurlarını iyi bilen Büyük Millet Meclisi'nin muvazene yolundan katî karar sahibi bulunması, devletin malî ve hattâ umumi siyaseti için büyük teminattır.

Arkadaşlar ! Üniversite tesisine verdiğimiz ehemmiyeti beyan etmek isterim. Yarım tedbirlerin kısır olduğuna şüphe yoktur. Bütün işlerimizde olduğu gibi maarifte ve kurulan üniversitede de radikal tedbirlerle yürümek katî kararımızdır.

Efendiler ! Beynelmîlel münasebetlerin geçen sene zarfında sulh ve huzur nokta-i nazarından inkişafı, cihanın birçok kısımlarında inşirah verici bir halde olmamıştır.

Beynelmîlel İktisat ve Silâhları Bırakma konferanslarında da şimdiye kadar müspet netice alınmamıştır. Milletimizin, müdafaa vasıta ve kuvvetlerine hususi ehemmiyet atfetmesi lüzumunu söylemek vazifemizdir. Müteselli olabiliriz ki, sulh ülküsü; bizim içinde bulunduğumuz yakın muhitte, memnun olunacak terakkiler kaydetmiştir. Türkiye Cumhuriyeti beynelmîlel sulh ve emniyeti kuvvetlendirmek için, kendi tesiri ve iktidarı olan sahada ve aynı arzuda olanlarla beraber, hayırlı faaliyetlerde bulunmuştur. Londra'da imzalanan, mütecavizin tarifi muahedeleri, beynelmîlel ademi tecavüz fikrini tevsikeden diğer mukavelelere hakiki bir canlılık vermektedir. Büyük Millet Meclisi'nin bu mühim eseri takdir buyuracağına şüphe yoktur.

Efendiler! Bu sene, mümtaz bir Sovyet heyetinin cevap ziyaretini kabul ettik. Bu ziyaretin onuncu yıl bayramına tesadüf ettirilmesi, iki memleket arasındaki münasebetlerin derin samimiyetini gösteren bir vesile olmuştur.

İki memleketin çetin zamanlarında kurulmuş, on beş senedir türlü imtihanlardan, daha kuvvetli çıkmış bir dostluğun daima yüksek kıymeti haiz olması, beynelmîlel sulh için değerli ve ehemmiyetli bir âmil olduğunda tereddüt edilemez.

Balkanlarda münasebetlerimiz inkişafa mazhar olmuştur. Yunanistan'ın mümtaz Başvekilini ve nazırlarını kabul ettiğimiz esnada, dostça, inlaşma paktı imza edildi. Başlıca hükmü, iki memleketin müşterek hudutlarını karşılıklı taahhüt altına alan bu mukavele, Yunanistan'la aramızda mütemadiyen artan dostluk ve emniyet rabıtasının neticesidir. Bu muahede, denizde ve karada yüksek menfaatleri ve coğrafi rabitaları bu kadar birbirine girmiş olan iki memleket için tabii ihtiyacın ifadesidir. Bu muahede, Balkanlarda dahi sulhun ve umumi ahengin kuvvetli bir vasıtası olacaktır.

Bulgaristan'la dostluk ve emniyet münasebetlerinin artırılması için biz bütün imkanları kullanmaktayız. İki memleket arasındaki bitarafılık ve hakem muahedesinin uzatılmasını derpiş eden bir protokol, vekillerimizin komşu hükümete cevabi ziyaretleri esnasında imzalanmıştır. İktisadi ve siyasi münasebetleri inkişaf ettirmek, cumhuriyet hükümetinin ciddi arzusudur.

Mütenekkiren seyahat eden haşmetlu Yugoslavya Hükümdarı ile, telâki vukuunu, mesut bir hâdise telâkki ederiz.

Balkanlarda sulh ve huzur temennilerini, iki memleket arasında iyi münasebetler inkişafını ve bir ademi tecavüz muahedesi yapılması kararını tebarüz ettiren konuşmalardan, beynelmilel sulh ve emniyet ülküsü, yalnız, müstefit olmuştur.

Romanya'nın değerli Hariciye Nazırının resmi ziyaretini ve bu esnada iki memleket arasında ademi tecavüz ve hakemlik muahedesi imzalanmış olmasını memnuniyetle zikrederiz.

Mütecavizin tarifi muahedesıyla ademi tecavüz ve tecavüze ademi iştirak ve tecavüzü takbih fikirlerini tebarüz ettiren muahedenin memleketler arasında hakiki bir emniyet havası yaratmakta olduğuna şüphe yoktur.

Macaristan'ın mümtaz Başvekilinin ve hariciye nazırının ziyaretlerini çok samimi ve memnuniyetle karşıladık. İki memleket arasında Bitarafılık ve Hakem Muahedesi de uzatılmıştır. Milletlerimiz arasındaki kardeşçe duygular bu mesut vesilelerle taşkın bir surette gösterilmiştir.

Muhterem Efendiler;

Balkanlar'da ve Orta – Avrupa'daki devletler arasında Türkiye Cumhuriyeti ancak politikasının dürüst ve açık mahiyeti sayesinde, samimi mevkii muhafaza etmektedir. Pek nazik olan bu siyasetin icaplarını dikkatle göz önünde bulundurmaktayız.

Türkiye Cumhuriyetinin diğer devletlerle münasebetlerinin, aradaki muahedelerin hükümlerine ve beynelmilel dostluk icaplarına uygun olarak umumiyetle iyi olduğunu söyleyebilirim.

Aziz Arkadaşlarım! Büyük Millet Meclisi'nin bu seneki çalışma devri mühim mevzularla doludur. Birkaç yıldan beri, milli ve beynelmilel vaziyetler, her sene, bir evvelkinden daha emniyetli olmaktadır. Yüksek basiretinizden memleket ve milletimiz; itimat ve emniyetle, yeni ve büyük feyizler beklemektedir.

Açmakta olduğumuz ikinci on yıllık devrenin ilk yılı yeni bir azim ve kudret devrinin parlak bir misali olacaktır.

DÖRDÜNCÜ DÖNEM DÖRDÜNCÜ TOPLANMA YILINI AÇARKEN

1 Kasım 1934

Büyük Millet Meclisi'nin Sayın Üyeleri!

Büyük Millet Meclisinin dördüncü devresinin dördüncü toplanma yılını açarken, ulusun değerli vekillerine saygılarımı sunarım.

Geçen yıl içinde, yurttan çok gerekli işler görülmüştür. Dış işlerindeki arasız çalışmalarımız da, genel siyasamıza; ulusal ülkümüze uygun olarak başarılmıştır. Bundan ötürü, büyük Meclis'in ulus işlerindeki özeni, ulusumuzun canlılığı, gerçekten öğünçle anılmağa değer.

Arkadaşlar!

Ülkenin ekonomik kurumunu berkiterek genişletmek, en önde tuttuğumuz işlerdendir. Onun için, sanayi programımızı, durmadan yürütmekteyiz.

Tasarlanan fabrikalardan çoğunun temelleri atılmıştır; hepsinin kurulup işletilmesi için, fence, maliyece gerekenler de bulunmuştur.

Ülkenin, en belli eksikliğini giderecek olan bu fabrikaları, çok geçmeden, kurup işletmek, hükümetin en önde göreceği işlerden olacaktır.

Ticaret bağılıklarımız, karşılıklı, denk anlaşmalar çevresi içindedir.

Ekonomik sıkıntının ortaya çıkardığı yeni gidişler içinde, yeni ticaret yöntemlerinin iyilikleri görülmüştür. Ancak, bir yandan da, dış ticaretimizi, yardımcı kurumlarla, doğru bilgilerle kolaylaştırmak yoları araştırılmaktadır.

Arkadaşlar!

Bilirsiniz ki, dışarıya sattıklarımızın başlıcası, ekim ürünlerimizdir. Bu yıl, ürünlerimizden bir neticesinin değeri geçen yıllara göre daha elverişli olmuştur.

Yapılan siloların da, yurdumuzun üstün güzellikte olan ürünlerini, piyasalara tanıtmakta çok yardımcı olacaktır.

Bununla birlikte, ekin işine; ürünlerimizin arttırılmasına, bütün özeninizi vermeniz çok yerinde olur.

Arkadaşlar!

Yurdun bayındırlığı programı da büyük emekle durmadan yürütülmektedir.

Bugün, yapılmakta bulunan yeni demiryolları beş yüz kilometreyi geçmektedir. Satın alınanlarla birlikte devlet elindeki demiryollarımız beş bin kilometreyi geçer.

Arkadaşlar!

Geçen yıl, bütçede alınan tutumlardan, ölçülerden ayrılmayarak yürümeğe özenle çalışılmaktadır. Devlet gelirinin, oranladığı gibi gerçekleştirileceği çok umulur. Türk parası sağlam değerini tutmaktadır. Hükümet bu siyasaya çok değer vermektedir; bundan böyle de bu siyasadan ayrılmayacaktır.

Ergani ödücünün, üçüncü bölümü de, bu yıl, beklenildiği gibi kapanmıştır. Ulusumuzun, böylelikle, hem devletin maliyece olan gücüne güvenini, hem de bayındırlık siyasamıza verdiği değeri, bir daha göstermiş olması, övünülecek bir erginliktir.

Devlet işlerini maliyece sağlam bir temel üzerine kurmak için, Millet Meclisinin gösterdiği uyanıklığı övgülerle anarım.

Ulusun, ulus gençlerinin, çocukların sağlıkları, sağlamlıkları, gürbüzlükleri; üzerine düştüğümüz çok gerekli bir diriklik iştir. Sağlık Sosyal Yardım Bakanlığının bu yönden bize kıvanç verecek yolda çalışmakta olduğunu görmekteyiz.

Kültür işlerimiz üzerine, ulusca gönüllerimizin titrediğini bilirsiniz. Bu işlerin başında da Türk tarihini, doğru temelleri üstüne kurmak; öz Türk diline, değeri olan genişliği vermek için candan çalışılmakta olduğunu söylemeliyim. Bu çalışmaların göz kamaştırıcı verimlere ereceğine şimdiden inanabilirsiniz.

Arkadaşlar!

Güzel sanatların hepsinde, ulus gençliğinin ne türlü ilerletilmesini istediğinizi bilirim. Bu, yapılmaktadır. Ancak bunda en çabuk en önde götürülmesi gerekli olan Türk musikisidir. Bir ulusun yeni değişikliğinde ölçü, musikisinde değişikliği alabilmesi, kavrayabilmesidir.

Bugün dinletmeğe yeltenilen musiki yüz ağartacak değerde olmaktan uzaktır. Bunu açıkca bilmeliyiz. Ulusal; ince duyguları, düşünceleri anlatan; yüksek deyişleri, söyleyişleri toplamak, onları bir gün önce, genel son musiki

kurallarına göre işlemek gerektir. Ancak; bu güzeyde, Türk ulusal musikisi yükselir, evrensel musikide yerini alabilir.

Kültür İşleri Bakanlığının buna değerince özen vermesini, kamunun da bunda ona yardımcı olmasını dilerim.

Arkadaşlar!

Uluslar arası siyasa acunu; geçen yıl içinde korunma kaygısına düştü; bu yüzden bütün ülkelerde silahlanmaya hız verildi.

Cumhuriyet Hükümeti de, bundan dolayı, bir yandan, ulusal koruma gücünü pekiştirmeye çalışırken, bir yandan da barışın sarsılmaması için, ulusların birlikte çalışmasına umut veren yoldan ayrılmamak uğrunda elinden geleni esirgememiştir.

Cumhuriyet Türkiye'sinin, dostluklarına çözülmaz bağlılığı, geçmiş yıllarda, türlü işlerde denenmiştir. Ulusumuzun acunda tanınmış özgürlüğünün gereği de karşılıklı verilmiş sözü tutmaktır. Buna ne türlü özenildiği, bundan böyle de özenileceği bellidir.

Balkan Andlaşması, Balkan Devletlerinin, birbirinin varlıklarına özel saygı beslenilmesini göz önünde tutan mutlu bir belgedir.

Bunun, sınırların kprunmasında, gerçek bir değeri olduğu besbellidir.

Ankara'da toplanmış olan "balkan Andlaşma Divanı"nın verimli, yerinde çalışmasını ulusumuz sevgiyle karşıladı.

Arkadaşlar!

Ulusumuz, genel ekonomik, genel siyasal karşılıklığı büyük olgunlukla karşılamıştır, kendine gösterilen yolun doğruluğunu anlamıştır, yeniden çıkabilecek güçlükleri yenmeğe de anık olduğunu göstermiştir.

Son belediye seçimlerinde, rey kullanabilecek olanların, yüzde yetmiş beşinden çoğu, reylerini kullanmışlardır.

Ulusun, içeride birliğinin, hem belli, hem denenmiş olması, gelecek için, en büyük güvençtir.

Arkadaşlar!

Dördüncü Büyük Millet Meclisi, ulus birliğinde, Devlet siyasasında yüksek çalışma değerini göstermiştir. Bu toplantı yılındaki çalışmalarınız sırasında, size gelecek ulus işleri için de, en doğru yolları bulup göstereceğinize güvenimiz vardır. Toplantınız kutlu olsun.

BEŞİNCİ DÖNEM BİRİNCİ TOPLANMA YILINI AÇARKEN

1 Kasım 1935

Büyük Millet'in Yüce Vekilleri;

Kamutay'ın beşinci devresini açarken sizlere derin saygılarımı sunarım. Kamutay, arsiulusal durumun çok önemli bir zamanda çalışmaya başlıyor.

Hâdiseler, Türk milletine, iki ehemmiyetli düsturu yeniden hatırlatıyor:

Yurdumuzu ve haklarımızı müdafaa edecek kuvvette olmak... sulhu koruyacak arsiulusal çalışma birliğine önem vermek...

Sulhun bozulmuş olmasından ızdırıp duymamak mümkün değildir. Her halde, bu günkü, ağır ihtilafların ortadan kalkması, medeni insanlığın başlıca dileği olmalıdır.

Bizim sulh ülküsüne ne kadar bağlı olduğumuzu, bu ülkünün güvenlik altına alınmasındaki dileğimizin ne kadar esaslı bulunduğunu izaha lüzum görmüyorum.

Bu hususta çalışan Uluslar Sosyetesinin, tecrübelerden istifade ederek prensiplerini tekâmül ettirmesi ve sulhu koruma kudretini arttırması samimî arzumuzdur.

Sayın Arkadaşlar!

İç idare teşkilâtımızı, yurdun doğu bölgelerinden başlayarak genişletmek ihtiyacını duymaktayız.

Yeniden iki genel ispektörlük ve yeniden bazı vilâyetlerin kurulması da lüzumlu görülmektedir. Bu arada Dersim bölgesinde esaslı bir ıslahat programının tatbiki da düşünülmüştür.

Vilâyetlerimizin devamlı teftişini ve müşterek işlerinin bir elden takibini kollayan genel ispektörlerden çok faydalar bekliyoruz.

Doğu vilâyetlerimizin belli başlı ihtiyacı, orta ve batı illerimize demiryollarla bağlanmaktır. Şarka ilerleyen iki ana demiryolunun hızla bitirilmesini ve bunları birbirine bağlayacak yollar örüğüne şimdiden başlanmasını lüzumlu görüyoruz.

İran – Türkiye transit yolunun teşkilâtlanması özenle bitirilmelidir.

Liman ve sulama işlerinde acele yapılacak şeyler vardır. Sağlık savaşı da yeni icablara göre genişletilmek zaruretindedir.

Saydığım bütün bu işleri, hükümetin kesin bir program içinde gütmesini bekleyebiliriz.

Üzerinde önemle durmak istediğim bir ciheti de bildirmeliyim.

Türk ülkesi içinde köylere varıncaya kadar küçük büyük bütün şehirlerimizin birer genlik ve bayındırlık göreyi olması önde tuttuğumuz amaçlardandır.

Türk'e ev ve bark olan her yer sağlığın, temizliğin güzelliğin, modern kültürün örneği olacaktır.

Devlet kurumları yanında, doğrudan doğruya bu işlerle ilgin olan urbayların bu görüş ve düşünüşle çalışmalarını istiyorum.

Urbayların devlet merkezinde toplanışı bu işin sonucu değil başlangıcıdır.

Bayanlar, Baylar;

Endüstri programımız, normal gidişindedir. Bununla beraber yurdun endüstrileşmesine daha çok hız verilmesi ve yakın bir çağda yeni bir ikinci programa başlanması lüzumuna dikkatinizi uyandırmak isterim.

Maden işleri yeni bir açılma devresindedir. Maden mühendislerimizi, ihtiyaca yeter sayı ve değerde uyetiştirmeği önemek gerekir.

Kömür havzasının rasyonel işlenmesi için tedbirler aramak da lazımdır.

Bir de arkadaşlar, köylümüzün genlik düzeyinin yükselmesi tedbirlerine daha geniş ölçüde özenle devam edeceğiz.

Aydın Saylavlar! Kültür kınavımızı, yeni ve modern esaslara göre, teşkilatlandırmaya durmadan devam ediyoruz. Türk tarih ve dil çalışmaları büyük inanla beklenen ışıklı verimlerini şimdiden göstermektedir.

Ulusal musikimizi, modern teknik içinde yükseltme çalışmalarına, bu yıl daha çok emek verilecektir.

Ulusal kültür için pek lüzumlu olduğu gibi, arsulusal ilgiler bakımından da yüksek değeri belli olan radyo işine önem vermeniz çok yerinde olur.

Sayın Arkadaşlar!

Maliyede, geçen yıl, cesaretle aldığınız tedbirlerin ne kadar yerinde olduğu sabit olmuştur. Tuz ve şeker fiyatlarının düşürülmesi, halkı hoşnut etmiş ve yoğaltımı arttırmıştır.

Bu yıl, başka konularda da, bu yönden tedbirler alacaksınız. Sayım vergisinde ve bina kıymetlerinde indirim faydalı olacaktır. Arazi ve yapı vergilerinin hususi idarelerde devri önemli ıslahattan sayılacaktır.

Vergi indirimlerini hazinenin karşılayabilmesi, ülke ekonomi kudretinin yüksekliğine değerli bir belgedir.

Ekonomik teşkilât, teknik temeller üzerine yerleşerek yükseldikçe, yurdun verimi çok daha ziyade olacaktır. Ancak, bütün özenimizi vererek vatanın teşkilâtlanması hızını artırmak gerekir.

Arsıulusal siyasanın gidişi ulusal korum araçlarını artırmaya da lüzum göstermektedir. Bunun mali çarelerini dikkatli ve isabetli bir surette araştırmanızı dilerim.

Tayyare filolarımızı vücuda getirmek için büyük milletimizin yüce ilgisini heyecanla anmak borcumdur.

Son arıulusal hâdiseler, Türk milleti için kudretli bir hava ordusunun, hayati önemle tutulmasına bir daha hak verdirdi. Çok emekle kurduğumuz, canımızla korumaya andığımız kutsal yurdun, havadan saldırılara karşı güvenlik altında bulunması demek bize saldıracakların, kendi yurtlarında bizim aynî zararları yapabileceğimize güvenimiz demektir. Bu güveni, her gün artıracak araç bulmakta, büyük Türk ulusunun, ne göksel bir duyguyu kalbinde taşıdığını her ferdinin vatan için tutuşan gözlerinde okumaktayız.

Havacılarımız, bütün ordu ve donanmamız gibi vatanı korumaya anık kahramanlardır. Büyük millet, bu soyak evlâtlariyle kendini mutlu sayabilir.

Sevgilli Arkadaşlarım !

İşlerimiz çoktur, geniştir, önemlidir. Fakat, başarılacağına sarsılmaz güvenim vardır. Çünkü Kamutay, vatan severliğin, çalışkanlığın, tedbirde isabetin ideal örneğidir. Kamutay, yurdun korunması, onun bayındırlığı için en yüksek ulusal ilham ve kudret kaynağıdır.

BEŞİNCİ DÖNEM İKİNCİ TOPLANMA YILINI AÇARKEN

1 Kasım 1936

Sayın Millet Vekilleri!

Sizi, sevgi ve saygılarımla selâmlayarak, beşinci devrenin ikinci senesini açıyorum.

Derhal söylemeliyim ki, bu seneki çalışmalarımızın da, memleket ve millet işlerinde, yeni iyilikler ve ilerlemeler yapacağına kaniim.

Geçen yıl, Türk milleti huzur ve sükûn içinde, milli ve insanî ülkeye, aşk ile koşan kuvvetli ve çalışkan bir varlık gösteriyordu.

İdarede ve adliyede yeni kanunların ve yeni teşkilâtın, vatandaşı sevindiren neticeleri görülüyordu.

Ekonominin her sahasında ve memleketin her tarafında Türkler kendilerine ve devletlerine tam bir güven içinde çalışıyorlardı.

Cumhuriyet, yeni ve sağlam esaslarıyla, Türk milletini emin ve metîn bir istikbal yoluna doğru koyduğu kadar, asıl fikirlerde ve ruhlarda yarattığı güvenlik itibariyle, büsbütün yeni bir hayatın müjdecisi olmuştur.

Seneler geçtikçe, milli ideal verimleri, güvenle çalışmada, ilerleme hevesinde, milli birlik ve milli irade şeklinde, daha iyi gözlere çarpmaktadır. Bu, bizim için çok önemlidir; çünkü, biz, esasen milli mevcudiyetin temelini, milli şuurda ve milli birlikte görmekteyiz.

Halk ile hükümet arasındaki yakınlık ve beraber çalışma gayreti, ayrıca, memnuniyeti mucip bir seviyededir. Bu hususta partimizin feyizliği önderliğini ehemmiyetle kaydetmek isterim.

İdarî ve ekonomik tedbirlerin iyi tatbikı ve tatbik neticelerinin iyi anlaşılması için, halkın hükümete yardım etmek hevesi, iftihar olunacak bir tezahürdür. Bu ruhî vaziyet, Türk milletini ilerletmek ve Türk vatanını imar etmek, için çok verimli ve çok esaslı bir âmildir.

Devleti ve hükümeti kendi malı ve koruyucusu tanımak, bir millet için büyük nimet ve mazhariyettir. Türk milleti bu neticeye Cumhuriyette varmış ve her sene bunun artan semerelerini görmüş ve göstermiştir. Milletimizin, maddi ve

mânevi huzuruna, her şeyden fazla ehemmiyet verişimizin, ne kadar yerinde olduğu anlaşılıyor.

Arkadaşlar!

İlk tahsilin yayılması için, sade ve pratik tedbirler almak yolundayız. İlk tahsilde hedefimiz, bunun umumi olmasını bir an evvel tahakkuk ettirmektir. Bu neticeye varmak, fâsılasız tedbir almakla ve onu metodik tatbikle mümkün olabilir. Milletın başlıca bir işi olarak, bu mevzuda ısrar etmeyi lüzumlu görüyorum. Sanat ve teknik mekteplerine rağbet artmıştır. Bunu sevinçle söylerken, her türlü teşviki arttırmak lâzım olduğunu da ilâve etmek isterim.

Yüksek tahsil için, Ankara Üniversitesi'ni tesis etmek yolunda, tıp fakültesine de başlayarak, yeni ve en külfetli hamlenin atılmasını dilerim.

Güzel sanatlara da alâkanızı yeniden canlandırmak isterim.

Ankara'da bir Konservatuvar ve bir Temsil Akademisi kurulmakta olmasını zikretmek, benim için bir hazdır.

Güzel sanatların her şubesi için, Kamutay'ın göstereceği alâka ve emek, milletin insanî ve medeni hayatı ve çalışkanlık veriminin artması için çok tesirlidir.

Başlarında kıymetli Maarif Vekilimiz bulunan Türk Tarih Kurumu ile Türk Dil Kurumu'nun, her gün yeni hakikat ufukları açan, ciddi ve devamlı mesaisini takdirle yâdetmek isterim. Bu iki ulusal kurumun, tarihimizin ve dilimizin, karanlıklar içinde unutulmuş derinliklerini, dünya kültüründeki analıklarını, reddolunamaz ilmî belgelerle ortaya koydukça, yalnız Türk milleti için değil ve fakat bütün ilim alemi için, dikkat ve intibahı çeken, kutsal bir vazife yapmakta olduklarını ehemmiyetle söyleyebilirim. Tarih Kurumu'nun Alacahöyük'te yaptığı kazılar neticesinde, meydana çıkardığı, beş bin beş yüz senelik maddi Türk tarih belgeleri, cihan kültür tarihini yeni baştan tetkik ve tamik ettirecek mahiyettedir. Bir çok Avrupalı âlimlerin iştirakiyle toplanan, son Dil Kurultayı'nın ışıklı neticelerini bizzat görmüş olmakla çok mutluyum. Bu ulusal kurumların az zaman içinde, ulusal akademiler halini almasını temenni ederim. Bunun için, çalışkan tarih ve dil âlimlerimizin, dünya ilim âlimince tanınacak orijinal eserlerini görmekle bahtiyar olmamızı dilerim.

Sayın Arkadaşlar;

Ana vatana yeni kavuşan göçmen vatandaşlarımızın iskânı başlıca işlerimizdendir. Göçmenleri iyi yerleştirmek ve süratle üretmen kılmak için onları, kâfi derecede techiz etmeğe çalışıyoruz. Aldığımız neticeler ümit

vericidir. Bu milli meseleye, tahsis edebildiğimiz vesait derecesinde, fakat ara vermeksizin devam edeceğiz.

Demiryolu inşası programına devam ediyoruz. Buna muvazi olarak, yol ve köprü inşaatına, daha fazla vesait tahsis edebilmek, arzuya şayandır. Her halde su işleri için verilen vesaiti artırmaya lüzum vardır. Şimdiye kadar muhtelif yerlerde yapılmış ve yapılmakta olan ufak büyük su işleri, çok teşfik edici neticeler vermektedir. Kamutay'ın, su işleri için yeni imkânlar aramasını lüzumlu görmekteyim.

Telefon şebekesi memleket içinde bir program dâhilinde genişlemektedir. Bu faaliyete takdir ve teşfik etmek isterim. Yakın bir zamanda iyi bir radyo merkezine nail olacağımızı umarım.

Ticari hava nakliyesini emniyetli, intizamlı devamını ve genişlemesini ise, çok önemli tutmaktayım.

Sayın Vekiller:

Ekonomi sahalarında milli faaliyetimizin artmasından ve genişlemsinden sevinç duymaktayız. Cumhuriyetin ekonomik tedbirleri her sahada feyizli semereler vermektedir.

Ziraatta kalkınmayı kolay ve çabuk yapmak için şartlar, çok ilerlemiş ve hızlanmıştır. Yeni usulde ve yeni makineler kullanmakta, iyi teşkilâtla yapılacak yardımların süratle semere vereceğini görüyoruz. Kooperatif teşkilâtı her yerde sevilmiştir. Kredi ve satış için olduğu kadar istihsâl vasıtalarını öğretip kullandırmak için de, kooperatiften istifadeyi mümkün görüyoruz.

Ziraatte hastalıklar ile mücadele işine daha çok ehemmiyet vermek lâzımdır.

Toprak kanununun bir neticeye varmasını Kamutay'ın yüksek himmetinden beklerim. Her Türk çiftçi ailesinin, geçineceği ve çalışacağı toprağa malik olması, behemehal lâzımdır. Vatanın sağlam temeli ve imarı bu esastır. Bundan fazla olarak, büyük araziye modern vasıtalarla işletip vatana fazla istihsâl temin edilmesini teşvik etmek isteriz.

Ticaret münasebetlerimiz bu sene daha genişlemiştir. Karşılıklı genişlik ve kolaylık, takip ettiğimiz esastır. İhracatımızın kolaylaştırıldığı yerde ithalâtın artmasından sakınmıyoruz, bu ithalâtı artırmak ve kolaylaştırmağa çalışıyoruz. Bu dürüst politika üç seneden beri ticaretimiz hacmini muntazaman artırmıştır.

Endüstri programının tatbiki, ciddi olarak devam ediyor. Her yeni endüstri eseri muhitine refah ve medeniyet, ve bütün memlekete haz ve kuvvet vermektedir. İkinci programın hazırlıkları şevk ile ilerlemektedir.

Maden işletilmesi inkişaf halindedir. Madenlerimiz bizim başlıca bir döviz kaynağımız olduğu için de, yüksek dikkatinizi celbe değerlidir.

Artvin civarında bakır madenlerinden birinin işlemeğe başlanmasından memnun olduk. Ergani bakır madeninin işlemeğe başlamasını, memleket için mühim bir fayda telâkki ediyoruz. Yine memleket için pek ehemmiyetli bulduğumuz diğer mesele, kömür havzasının rasyonel olarak işlemesidir. Üzerinde bulunduğumuz tedbirlerin süratle netice vermesini temenni ederim.

Deniz ve deniz mahsulleri ticaret ve endüstri önemli bir mevzuumuzdur.

Ticaret filomuzu yenilemek ve artırmak teşebbüsünü memnun olarak kaydediyoruz. Limanlarımızda kâfi teşkilât yapılması, umumi mağazalar ve antrepolar bulundurulması mukarrerdir.

İş kanununun tatbiki için icabeden teşkilâtın kurulması lâzımdır. Ayrıca deniz ve ziraat işçileri için de, yeni kanunlar hazırlanmalıdır.

Küçük kredi mevzuununun ehemmiyetle ele alınmasını, büyük Meclis'in dikkatine arz ederim.

Bu sene, Ziraat Bankasının yeni kanun lâyihası, çalışma mevzularınız arasında olacaktır.

Bankaları ve kredi tevziini inzıbata alan, kooperatifleri kuran ve genişleten kanunlarınızdan sonra, bu yeni eserleriniz memleketin kredi hayatında verimli olacaktır.

Maliyemiz, memnun olacağınız surette, müspet ve verimli vaziyettedir. Muvazeneye hususi ehemmiyet veren büyük Meclis her sene varidatı fazlası ile temin etmeğe muvaffak olmaktadır. Bu sene de tahminlerin tahakkuk edeceğine emniyet edebiliriz.

Hayatı ucuzlatmak icabettikçe, vergileri indirmek siyasetine devam edeceğiz. Tuz, şeker, çimento, sayım vergilerinde iki sene içinde yaptığımız cesurane indirmeler, her bakımdan faydalı olmuştur.

Bu sene hem ilk ihtiyaçlardan, hem esaslı kuvvet vasıtalarından olan petrol ve müştakları üzerindeki resimlerden geniş mikyasta indirme yapmağa muvaffak olmanızı dilerim.

Bundan başka, vergi usullerinin ıslahı çarelerinin aranmasına da ehemmiyetle devam olunmalıdır. İyi usul ve iyi tatbikın memnun edici neticelerini vatandaşa, hiç bir işte vergi mevzuu kadar hassasiyetle takdir etmez.

Diğer taraftan vatandaşa hazineye karşı mükellefiyetinin, en mühim vazifesi olduğunu anlatmak için, yorulmamak lâzımdır. Şüphe yoktur ki, bahusus devletçi ve halkçı olan bir idare ve ekonomi hayatında hazinenin kudret ve intizamı, başlıca mesnettir. Cumhuriyetin kudreti de her sahada ve milli müdafaa sahasında, ihtiyaçlarını karşılayan hazinesinin intizamındadır. Gelecek yıllar içinde hazinenin kudretini muhafaza etmek, sizin en mühim işiniz olacaktır. Milli paramızın fiilen müstakar olan kıymeti muhafaza olunacaktır.

Aziz Arkadaşlar,

Milli müdafaa vasıtalarına senelerden beri verdiğimiz ehemmiyetin yerinde olduğunu, hâdiseler her gün göstermektedir.

Ordumuzu en yeni vasıtalarla mütemadiyen teçhiz etmeğe çalışıyoruz. Yüksek kıymetini artırmağa verdiğimiz ehemmiyet ise, daha ziyadedir.

Ordunun çalışmalarından ve bütün milletin vatan müdafaası için severek ve isteyerek çalışmak şevkından memnunuz.

Deniz silâhlarına ehemmiyet veriyoruz. Denizcilerimizin iyi silâhlı ve iyi talimli olarak hazırlanmaları büyük emelimizdir.

Hava ordusuna sarfettiğiniz himmeti artırmanızı dilerim. Yeni bir programın tatbikat devresinde bulunduğumuz için, hava kuvvetlerimiz arzumuz derecesinden henüz uzaktır. Kuvvetli bir hava ordusu vücuda getirmek yolunda iyi neticelere doğru emniyetle yürümekte olduğumuzu ifade ederken, hava taarruzlarına karşı milletin hazırlanması için de ayrıca alâkanızı uyandırmak isterim.

Bu sene içinde arsiulusal bakımdan bizim için mesut hâdiseler oldu.

İngiltere Kırallığı Sa Majeste Sekizinci Edward'ın mütenekkiren ziyaretini ve Boğazlarda yeni rejimin, Montrö Mukavelesinin derpiş ettiği veçhile, tatbika başlandığını, bunların başında olarak zikretmeliyim.

Tanısmakla bahtiyar olduğum İngilizlerin Büyük Kırالیyle aramızda husule gelen dostluğun, milletlerimizin temayülâtına uygun olarak, iki hükümet arasında fiilen inkişaf etmekte olan samimi münasebet üzerinde hayırlı tesirine şüphe yoktur.

Türkiye'nin hakkını teslim etmekle yüksek dostluk ve anlayış gösteren Montrö Mukavelesi âkidleri, aynı zamanda kritik devam eden arsiulusal durumun bu önemli devresinde, istikrarı için herkesin çalışması icabeden umumi sulh işine de, değerli hizmet etmiş oldular.

Tarihte birçok defa münakaşa ve ihtiras vesilesi olmuş olan Boğazlar, artık tamamıyla Türk hâkimiyeti idaresinde, yalnız ticaret ve dostluk münasebetlerinin muvasala yolu haline girmiştir. Bundan böyle muharib her hangi bir devletin harb sefinelerinin Boğazlardan geçmesi memnudur.

Bu münasebetle, karada ve denizde Büyük komşumuz Sovyet Rusya ile aramızdaki, on beş seneden beri her türlü tecrübeden geçmiş olan dostluğun, ilk gündeki kuvvet ve samimiyetini tamamıyla muhafaza ederek, tabii inkişafatında devam ettiğini beyan ettiğini beyan etmekle de, ayrıca memnuniyet duyarım.

Bu sene içinde, Afganistan'ın kıymetli Hariciye ve Harbiye Vezirleriyle görüşmekten de memnun oldum.

Dost ve müttefik Yugoslavya'nın yüksek Başvekil ve hariciye Nazırının Milli Bayramımızda aramızda bulunması, bize ayrı bir sevinç verdi.

Balkanlar arasındaki kardeşliğin tarsini, bizim öteden beri başlıca emelimizdir.

Türk – Yugoslav bağıllığı bunun esaslı bir tezahürüdür.

Diğer müttefiklerimiz ve dostlarımız ile de temaslarımız, daimi ve samimidir. Balkanlarda, Garbi Asya'da ve Şarki Akdeniz'le mevcut sulhün devamı, eski dünyanın birçok diğer yerlerine nispetle, daha emin görünmektedir. Türkiye'nin bütün devletlerle münasebetlerinin iyi olduğunu, memnuniyetle kaydedirim.

Bu sırada, milletimizi gece gündüz meşgul eden başlıca büyük bir mesele, hakiki sahibi öz Türk olan “İskenderun – Antakya” ve havalisinin mukadderatıdır. Bunun üzerinde, ciddiyet ve katiyetle durmaya mecburuz.

Daima kendisi ile dostluğa çok ehemmiyet verdiğimiz Fransa ile aramızda tek ve büyük mesele budur. Bu işin hakikatını bilenler ve hakkı sevenler, alâkamızın şiddetini ve samimiyetini iyi anlarlar ve tabii görürler.

Önümüzdeki sene, müzakereler ve silâhlanma yarışları ile büyük bir hazırlık senesi olacağı benziyor. Devletler arasındaki ihtilâfların anlaşmalara varmasını samimiyetle dileriz.

Sayın Milletvekilleri;

Ağır ve önemli işleriniz, size, millet yolunda, esaslı hizmetler hazırlamaktadır. Milletın sevgileri hayırlı ve faydalı çalışmalarımızda sizinle beraberdir.